

T. B. M. M. (S. Sayısı : 263)

**Avrupa Sosyal Şartı'nın Onaylanmasının Uygun
Bulduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Sağlık ve
Sosyal İşler ve Dışişleri Komisyonları Raporları
(1/571)**

T. C.

Başbakanlık

Kanunlar ve Kararlar

Genel Müdürlüğü

16 . 5 . 1989

Sayı : K. K. Gn. Md. 07/101-2255/02360

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Dışişleri Bakanlığınca hazırlanan ve Başkanlığınıza arzı Bakanlar Kurulunca 28.4.1989 tarihinde kararlaştırılan «Avrupa Sosyal Şartı'nın Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun Tasarısı» ve gerekçesi ekli olarak gönderilmiştir.

Gereğini arz ederim.

Turgut Özal

Başbakan

G E R E K Ç E

1. Türkiye, ilk üyelerinden bulunduğu Avrupa Konseyi'nin 1949 yılından beri üyesidir. Konsey çerçevesinde akdolanın belibaşı prensip sözleşmelerinin çoğuna imzasını koymuş ve bunları onaylayarak uygulama taahhüdünde bulunmuştur. Avrupa Sosyal Şartı en önemli bir prensip anlaşması niteliğini taşıdığı halde, henüz onaylanmadığından en kısa zamanda bu gereğin yerine getirilmesinde yarar görülmektedir.

2. Avrupa Sosyal Şartı, Avrupa Konseyi çerçevesinde tanzim edilmiş olan toplam 129 adet sözleşme ve protokol içinde, «Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi»nden hemen sonra, hatta bu Sözleşmeyi tamamlayan nitelikte en önemli ikinci belgedir.

3. Ülkemizin Batılı demokratik toplumun mensubu sıfatıyla Batı Avrupa ülkelerinin üye buldukları kuruluşların çoğuna esasen üye iken, Avrupa Topluluğuna girme başvurusunun da 14 Nisan 1987 tarihli belge ile gerçekleştirilmiş olması, sosyal normlarımızın Batı Avrupa ülkelerinin sosyal normlarına uyumunu sağlayacak düzenlemeler yapılmasını zorunlu hale getirmiştir.

4. Avrupa Sosyal Şartında öngörülen haklar, esasen çağdaş, demokratik, Türk toplumunun mahrum edilmesi düşünülemeyecek haklardır. Nitekim, bu konuda her türlü engeli kaldırmak ve yasal önlemler almak Hükümet Programında da yer almıştır.

5. Sosyal Şartta öngörülen kurallara ve ülkelere uyum sağlamaktan da öteye, yasal düzenlemelerimizin birçoğunun güncel şartlara uydurulması zorunluluğu bir gerçektir. Kaldı ki, Sosyal Şartın maddeleri arasında mevcut yasalarımızla tam uyuşmayan bazı maddelerin, ülkemiz kamu ve sosyal düzenini etkilemeksizin, sadece güncel ihtiyaçlara uyacak şekilde tadilinin hem kolaylıkla mümkün, hem arzuya şayan olduğu görülmektedir.

6. Avrupa Sosyal Şartına taraf olan ülkelerde 3 milyona yakın Türk vatandaşı yaşamakta ve çalışmaktadır. Bu vatandaşlarımızın sosyal şartlarının daha da iyileştirilmesi ve anlaşmalardan doğan yasal garantilerle güçlendirilmesi, devlet politikamızın önemli unsurlarından birini teşkil etmektedir. Avrupa Sosyal Şartının Türkiye için de geçerli kılınmasıyla vatandaşlarımızın haklarını kısıtlamak veya çeşitli vesilelerle sınırlandırmak isteyen bazı Avrupa ülkelerinin elinden en önemli kozlardan biri daha alınmış olacaktır.

7. Avrupa Sosyal Şartına taraf olmak için Türkiye, Şartın 20 nci maddesinde öngörülen koşulların çoğunu, sosyal alandaki yasaları ve uygulamaları itibariyle karşılayabilecek olgunluğa gelmiş bulunmaktadır. Nitekim, Şartın 20 nci maddesinin (a) fıkrasında sayılan 7 temel maddeden asgarî 5'inin kabulü zorunlu olup, Türkiye bu kurala uyabileceğini ispatlamış bulunmaktadır. Diğer maddeler dahil toplam 72 fıkradan, asgarî 45'inin kabulü zorunlu iken, Türkiye 46 fıkrayı kabul edebilecek durumdadır. Şimdiki koşullarımızla henüz kabul edemediğimiz fıkralar bakımından bir mukayese yapıldığında ise, Avrupa Sosyal Şartına taraf olmuş bulunan birçok ülkenin, çok gelişmiş sosyal yapılarına rağmen, çoğu fıkraya çekince, ya da beyan yoluyla yorum koyduğu, hatta bazı fıkraları sosyal yapısına aykırı bularak kabul etmediği görülmektedir. Ayrıca Avrupa Sosyal Şartında öngörülen periyodik uzman raporlarıyla, en gelişmiş ülkelerin bile, Şartın kurallarına uymayan uygulamalar dolayısıyla ağır tenkitlere uğramakta oldukları görülmektedir. Bu durumda Türkiye'ye de tenkitler yöneltilmesinin tabii karşılanması ve bunlardan makul olanların eksiklerimizi tamamlamak için dostane ve olumlu tenkid olarak değerlendirilmesinin, haksız olanlarının ise cevaplandırılmasının mümkün ve uygun olacağı düşünülmektedir.

AVRUPA SOSYAL ŞARTI HAKKINDA NOT

Avrupa Konseyi üye ülkeleri tarafından 18 Ekim 1961 tarihinde Torino'da imzalanan ve 1965 yılı başlarında yürürlüğe giren Avrupa Sosyal Şartı, üye ülkelerin çoğunluğu tarafından onaylanmış bulunmaktadır. Halihazırda Sosyal Şart 15 üye ülke tarafından onaylanmıştır. Şartı henüz onaylamayan ülkeler Belçika, Lüksemburg, Portekiz, İsviçre ve Liechtenstein'dir. Bunlardan Liechtenstein hariç hepsi şartı imzalamışlardır. Ancak, Portekiz ve Lüksemburg'un yakında onaylayacakları Sekreteryaya beyan edilmiştir.

Avrupa Konseyinin en önemli sözleşmelerinden biri addedilen ve Konseyin sosyal alanda temel belgesi niteliğini taşıyan Avrupa Sosyal Şartı, imzaya açıldığı gün ülkemiz adına o zaman ki Çalışma Bakanı Prof. Dr. Cahit Talas tarafından imza-

lanmış, ancak henüz o tarihten bu yana onaylanmamıştır. Onaylanmama sebeplerinden başlıcaları, ülkemizde tarım işçilerinin tümünün sosyal güvence kapsamına alınmamış olması ve kamu kesimindeki görevlilerin toplu sözleşme ve sendika kurma haklarının olmayışdır. Diğer sebeplerin hemen tamamı, örneğin, Batı Avrupa ülkelerinde olduğu gibi aile yardımları konusunda bir müessesenin ülkemizde mevcut olmayışı v.s. sebepler ortadan kalkmış bulunmaktadır.

Şartın göçmen işçilere bahsettiği haklardan sadece Şartı onaylayan ülkelerin vatan-daşı olanların yararlanabilmesi önemli bir husustur.

Sosyal Şartın I. Bölümü, herhangi bir hukuk normunu içermemekte, buna karşılık, sözleşmeyi imzalayan ülkelerin kabul edecekleri ve aşamalı olarak varacakları amaç-ları sıralamaktadır. Burada sadece, temel ilkeler yer almış olduğundan (normatif ku-rallar Bölüm II'dedir) I. Bölümün kabul olunması ile Türkiye yönünden ileride her-hangi bir güçlkle karşılaşılmayacaktır. Zira Anayasamız ve Çalışma mevzuatımız (tarım kesimi dışında) buna en geniş şekliyle olanak sağlamaktadır.

Sosyal Şartın II. Bölümünde yeralan 19 madde, I. Bölümündeki ilke maddelerin ışığı altında meydana getirilmiştir. Normatif bölümde (II. Bölüm) yeralan 19 uncu maddenin 7'si bu sözleşmenin ana maddelerini oluşturmaktadır; sözleşmeyi onayla-yan her ülke bu maddelerden en az beşini tamamen kabul etmekle yükümlüdür. Bu 7 ana madde şunlardır :

Madde 1. Çalışma Hakkı

Madde 5. Sendika Kurma Hakkı

Madde 6. Toplu Sözleşmeler Yapabilme Hakkı (Toplu Pazarlık Hakkı)

Madde 12. Sosyal Güvenlik Hakkı

Madde 13. Sosyal Hizmetlerden Yararlanma Hakkı

Madde 16. Ailenin, Sosyal, Hukuksal ve Ekonomik Bakımlardan Korunma Hakkı

Madde 19. Göçmen İşçilerin ve Ailelerinin Korunma ve Sosyal Yardımlardan Yararlanma Hakkı.

Avrupa Sosyal Şartı, bütün sosyal ve ekonomik hakları 19 madde (72 paragraf) içinde, Sözleşmenin ikinci bölümünde geniş bir liste halinde sıralamıştır. Üye dev-letler, sözleşmeye katılırken bu geniş listenin bütün hükümleriyle kendilerini bağla-mak zorunluluğunda değildiler. Lakin, başlangıçta en azından 10 madde ya da 45 paragrafın hükümlerine uymayı taahhüt etmek zorunlu bulunmaktadır. Dilendiğinde diğer hükümlere de bilahare katılmak mümkündür. Böylece aşamalı bir gerçekleştir-me sistemi kabul edilmiştir.

İlgili kuruluşlarımız arasında yapılan istişareler sonucunda Sosyal Şartın onay-lanmasını düzenleyen kuralları düzenleyen 20. maddesinde belirtilen ve yedi zorunlu madde arasında en az beşinin onaylama mecburiyeti bulunan maddelerden 1, 12, 13, 16 ve 19 uncu maddelerin kabul edilebileceği, sendika kurma hakkını kapsayan 5 inci ve toplu pazarlık hakkını öngören 6 ncı maddelerin şimdilik onay dışı bırakılabile-ceği düşünülmüştür. Diğer maddelerden hangilerinin mevcut şekliyle, hangilerinin ise

şu safhada onaylanma dışında bırakılabileceğini gösteren «beyan» metni kanun tasarisının metni içinde açıklanmıştır.

Sosyal Şartın ülkeler bazında uygulanmasını denetleyen başlıca organlar 7 ülke temsilcisi arasında seçilen «Bağımsız Uzmanlar Komitesi» «Hükümet Uzmanları Komitesi» ve «AKPM (Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi)» dir.

Bunlardan özellikle ilkinin, bağımsız ve serbest bir gündemle tüm üye ülkelerin uygulamalarına sert eleştiriler yönelttiği ve Sosyal Şart'a taraf olan ülkeler arasında ayırım yapmaksızın hemen tümünün bu eleştirilerden payını aldığı bilinmektedir.

Avrupa Sosyal Şartı ile himaye edilen hakların kapsamını genişletmeyi amaçlayan «Avrupa Sosyal Şartı Ek Protokol Taslağı»nın 10 uncu maddesi ile, sözkonusu Protokolün kabulü ve onaylanması, Avrupa Sosyal Şartı ana metninin imzalanması koşuluna bağlanmıştır.

Ülkeler itibariyle Sosyal Şartın durumu :

İSPANYA : 5. ve 6. maddeleri kabul etmiş ancak, bu hükümleri Anayasanın ilgili maddeleri çerçevesinde yorumlayıp, bu maddeler ile kabili telif olduğu ölçüde uygulayacağına dair bir çekince beyanı mevcuttur.

AVUSTURYA = 2 (1) - 4 (4) - 7 (1,6) - 19 (4,7,8,10) - 6 (4)

KIBRIS = 2 (1-5) - 4 (1-5) - 7 (1-10) - 8 (1-4) - 10 (1-4) - 13 (1-4) - 16-17-18 (1-4)

DANİMARKA = 2 (1,4) - 4 (4,5) - 7 (1/10) - 8 (2,3,4) - 19 (1-10)

F. ALMANYA = 4 (4) - 7 (1) - 8 (2,4) - 10 (4)

FRANSA = Hiçbir maddeye rezerv koymamıştır.

YUNANİSTAN = 5 - 6 (1-4)

İZLANDA = 2 (2,4) - 7 (1-10) - 8 (1-4) - 11 (1,2) 12 (2)

İTALYA = Hiçbir maddeye rezerv koymamıştır.

HOLLANDA = 6 (4) Hüküm memurlar hariç kabul edilmiştir.

NORVEÇ = 7 (1) - 4 (10) - 8 (1-4) - 18 (1-4) - 19 (8)

İSVEÇ = 2 (1,2,4) - 4 (2,5) - 7 (5,6) - 8 (2,4) - 12 (4)

İNGİLTERE = 2 (1) - 4 (3) - 7 (1,4,7) - 8 (2,3) - 12 (2,3,4)

MALTA = 2 (4) - 8 (3) - 10 (4;b,c) - 12 (2,4) - 18 (1,2,3)

AVRUPA SOSYAL ŞARTININ ONAYLANABİLİRLİĞİNİN MADDELER VE
FİKRALAR İTİBARIYLA DEĞERLENDİRMESİ

1. — Madde 1 Fıkra 1	(+)	37. — Madde 9	(+)
2. —	2 (+)	38. — Madde 10 Fıkra 1	(+)
3. —	3 (+)	39. —	2 (+)
4. —	4 (+)	40. —	3 (+)
5. — Madde 2 Fıkra 1	(—)	41. —	4 (+)
6. —	2 (—)	42. — Madde 11 Fıkra 1	(+)
7. —	3 (—)	43. —	2 (+)
8. —	4 (—)	44. —	3 (+)
9. —	5 (—)	45. — Madde 12 Fıkra 1	(+)
10. — Madde 3 Fıkra 1	(—)	46. —	2 (+)
11. —	2 (—)	47. —	3 (+)
12. —	3 (—)	48. —	4 (+)
13. — Madde 4 Fıkra 1	(—)	49. — Madde 13 Fıkra 1	(+)
14. —	2 (—)	50. —	2 (+)
15. —	3 (+)	51. —	3 (+)
16. —	4 (—)	52. —	4 (+)
17. —	5 (+)	53. — Madde 14 Fıkra 1	(+)
18. — Madde 5	(—)	54. —	2 (+)
19. — Madde 6 Fıkra 1	(—)	55. — Madde 1 Fıkra 1	(—)
20. —	2 (—)	56. —	2 (—)
21. —	3 (—)	57. — Madde 16	(+)
22. —	4 (—)	58. — Madde 17	(+)
23. — Madde 7 Fıkra 1	(—)	59. — Madde 18 Fıkra 1	(+)
24. —	2 (—)	60. —	2 (+)
25. —	3 (+)	61. —	3 (+)
26. —	4 (+)	62. —	4 (+)
27. —	5 (+)	63. — Madde 19 Fıkra 1	(+)
28. —	6 (+)	64. —	2 (+)
29. —	7 (—)	65. —	3 (+)
30. —	8 (+)	66. —	4 (+)
31. —	9 (+)	67. —	5 (+)
32. —	10 (—)	68. —	6 (+)
33. — Madde 8 Fıkra 1	(—)	69. —	7 (+)
34. —	2 (—)	70. —	8 (+)
35. —	3 (—)	71. —	9 (+)
36. —	4 (—)	72. —	10 (+)

Sağlık ve Sosyal İşler Komisyonu Raporu

Türkiye Büyük Millet Meclisi
Sağlık ve Sosyal İşler Komisyonu

Esas No. : 1/571

26 . 5 . 1989

Karar No. : 12

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Yüksek Başkanlıkça, 17.5.1989 tarihinde Komisyonumuza havale edilen «Avrupa Sosyal Şartı'nın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı» Komisyonumuzun 25.5.1989 tarihli 14 üncü Birleşiminde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile Dışişleri Bakanlığı temsilcilerinin de katılımıyla incelenip görüşülmüştür.

Tasarının gerekçesi ve tümü Komisyonumuzca uygun bulunmuş ve maddeleri oy çokluğu ile aynen kabul edilmiştir.

Raporumuz havalesi gereği Dışişleri Komisyonuna gönderilmek üzere Yüksek Başkanlığa saygı ile arz olunur.

Başkan
Mustafa Balcılar
Eskişehir

Kâtip
M. Rauf Ertekin
Kütahya

İmzada bulunamadı.

Üye
Yaşar Eryılmaz
Ağrı

Üye
Ahmet Küçükkel
Elazığ
İmzada bulunamadı.

Üye
Mehmet Akdemir
Gaziantep

Üye
I. Hakkı Önal
İstanbul

Muhalefet ediyorum, muhalefet şerhim
eklidir.

Başkanvekili
Burhan Kara
Giresun

Üye
Hamdi Özsoy
Afyon

Üye
Sait Ekinci
Burdur

Üye
Nizamettin Özdoğan
Elazığ
İmzada bulunamadı.

Üye
Ali Uyar
Hatay
Muhalifim, muhalefet şerhim eklidir.

Üye
Kerem Güneş
Kars

Üye
Ömer Günbulut
Sivas

Üye
Talat Sargın
Tokat

Üye
Kâzım Özev
Tokat

Muhalefet ediyorum, muhalefet şerhim
eklidir.

Üye
İbrahim Çebi
Trabzon

MUHALEFET ŞERHİ

TBMM Sağlık ve Sosyal İşler Komisyonu Başkanlığına

Avrupa Konseyi çerçevesinde imzalanan Avrupa Sosyal Şartı'nın onaylanmasının uygun bulunduğuna dair Kanun tasarısına;

1. 72 fıkradan oluşan Avrupa Şartı'nın yalnızca iç hukukumuzdaki düzenlemeler nedeniyle 46 fıkrasının onaylanmasının Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)'nun normlarına uyulduğunun göstergesi olamayacağı,

2. Anılan şartın özellikle örgütlenme özgürlüğünü güvenceye bağlayan 5 inci ve Toplu Pazarlık Hakkını güvenceye alan 6 ncı maddesi ile ülkemizde demokrasinin tüm kurum ve kurallarıyla yerleşmesine katkıda bulunacağına inandığımız ve birçok sosyal hakların güvencesi olacağına inandığımız diğer maddelerin onaylanmaması nedeniyle tasarının Komisyonumuzda kabul edilmesine çekince koyduğumuzu arz ederiz.

25 . 5 . 1989

Dr. Ali Uyar
Hatay

İsmail Hakkı Önal
İstanbul

Kâzım Özev
Tokat

Dışişleri Komisyonu Raporu

Türkiye Büyük Millet Meclisi

Dışişleri Komisyonu

Esas No. : 1/571

Karar No. : (1 - 2) 42

9 . 6 . 1989

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

«Avrupa Sosyal Şartı'nın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı» Komisyonumuzun 7.6.1989 tarihli 1 - 2/13 sayılı Birleşiminde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı ve Dışişleri bakanlığı temsilcilerinin katılmalarıyla tetkik ve müzakere edildi.

Gerekçesinde de belirtildiği gibi, Avrupa Konseyinin 1949 yılından beri üyesi olan ve Konsey çerçevesinde akdolanun belli başlı prensip sözleşmelerinin çoğunu imzalamış bulunan Türkiye'nin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinden sonra en önemli ikinci belge niteliğinde olan Avrupa Sosyal Şartı'nın onaylaması amacını taşıyan Tasarı, Komisyonumuzca usulüne uygun olarak görüşülmüştür.

Komisyonumuzca Tasarının başlığı aynen muhafaza edilmiş, 1 inci maddesi yeniden düzenlenerek madde bu değişik şekliyle kabul edilmiştir.

Komisyonumuzca Tasarıya Avrupa Sosyal Şartı'nın henüz kabul edilmeyen hükümlerinin ileride kabulünü kolaylaştırmak zımında bir madde eklenmesine karar verilmiş, Tasarıya eklenen bu madde nedeniyle, yürürlük ve yürütme ile ilgili 2 nci ve 3 üncü maddeler 3 ve 4 üncü maddeler olarak aynen kabul edilmiştir.

Komisyonumuzca, Tasarının ILO'da halen yürütülmekte olan görüşmeler gözönüne alınarak, İçtüzüğü'nün 53 üncü maddesi gereğince, Genel Kurulda öncelikle görüşülmesi kararlaştırılmıştır.

Raporumuz Sosyal Şartı'nın Komisyondaki inceleme sırasında yapılan tercüme düzeltmelerini havi mühürlü tercümesi ve üyelerimizin imza belgesinin parafli ve mühürlü ikişer nüshasıyla birlikte Genel Kurulun onayına sunulmak üzere Başkanlığa saygıyla sunulur.

Başkan
M. Vehbi Dinçerler
Hatay

Kâtip
H. Adnan Tutkun
Amasya

Üye
Fethi Çelikbaş
Burdur
İmzada bulunamadı.

Başkanvekili
Cevdet Akçalı
İstanbul

Üye
Turgut Yaşar Gülez
Bolu

Üye
Aycan Çakıroğulları
Denizli

Üye

Fuat Atalay

Diyarbakır

Muhalefet şerhim vardır.

Üye

İsmail Cem

İstanbul

Muhalefet şerhim eklidir.

Üye

Ali Rıfki Atasever

Tekirdağ

Üye

H. Cahit Aral

Elazığ

Üye

Abdulvahap Dizdaroğlu

Mardin

Üye

Ali Şakir Ergin

Yozgat

MUHALEFET ŞERHİ

Muhalefet şerhimiz verilen değişiklik önermeleri doğrultusundadır. 1 inci maddenin (a) fıkrasında 5 ve 6 ncı maddeler ile, (b) fıkrasının 2, 3, 4, 7 ve 8 in eklenmesini öneririz.

Fuat Atalay

Diyarbakır

İsmail Cem

İstanbul

HÜKÜMETİN TEKLİF ETTİĞİ METİN

Avrupa Sosyal Şartı'nın Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun Tasarısı

MADDE 1. — Avrupa Konseyi çerçevesinde hazırlanan ve 18.10.1961 tarihinde Torino'da imzalanan «Avrupa Sosyal Şartı» nın;

«a) 20 nci maddesinin 1 numaralı fıkrasının (b) bendine göre; 1, 12, 13, 16 ve 19 uncu maddelerin tüm fıkralarıyla aynen.

b) 20 nci maddesinin 1 numaralı fıkrasının (c) bendine göre; 9, 10, 11, 14, 17 ve 18 inci maddelerin tüm fıkralarıyla aynen,

c) 4 üncü maddesinin 3 üncü ve 5 inci fıkralarının,

d) 7 nci maddesinin 3, 4, 5, 6, 8 ve 9 uncu fıkralarının,» kabul edilerek onaylanması uygun bulunmuştur.

**SAĞLIK VE SOSYAL İŞLER
KOMİSYONUNUN KABUL
ETTİĞİ METİN**

**Avrupa Sosyal Şartı'nın Onaylanmasının
Uygun Bulduğuna Dair Kanun Tasarısı**

MADDE 1. — Tasarının 1 inci maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

**DIŞİŞLERİ KOMİSYONUNUN
KABUL ETTİĞİ METİN**

**Avrupa Sosyal Şartı'nın Onaylanmasının
Uygun Bulduğuna Dair Kanun Tasarısı**

MADDE 1. — Avrupa Konseyi çerçevesinde hazırlanan ve 18.10.1961 tarihinde Torino'da imzalanan «Avrupa Sosyal Şartı»nın Dibace, Bölüm I, III, IV, V ve ekinin tümü ile, II nci bölümünün aşağıdaki «beyan» metni çerçevesinde onaylanması uygun bulunmuştur :

a) 20 nci maddesinin 1 numaralı fıkrasının (b) bendine göre; 1, 12, 13, 16 ve 19 uncu maddelerin tüm fıkralarıyla aynen,

b) 20 nci maddesinin 1 numaralı fıkrasının (c) bendine göre; 9, 10, 11, 14, 17 ve 18 inci maddelerin tüm fıkralarıyla aynen,

c) 4 üncü maddesinin 3 üncü ve 5 inci fıkraları,

d) 7 nci maddesinin 3, 4, 5, 6, 8 ve 9 uncu fıkraları» kabul edilerek.

MADDE 2. — Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 3. — Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

Başbakan	
<i>T. Özal</i>	
Devlet Bakanı ve Başbakan Yrd.	Devlet Bakanı
<i>A. Bozer</i>	<i>K. İnan</i>
Devlet Bakanı	Devlet Bakanı
<i>G. Taner</i>	<i>C. Çiçek</i>
Devlet Bakanı	Devlet Bakanı
<i>I. Çelebi</i>	<i>M. Yazar</i>
Devlet Bakanı	Devlet Bakanı
<i>İ. Özarlan</i>	<i>S. Sert</i>
Devlet Bakanı	Devlet Bakanı
<i>E. Konukman</i>	<i>İ. Aşkın</i>
Adalet Bakanı	Milli Savunma Bakanı
<i>M. O. Sungurlu</i>	<i>İ. S. Giray</i>
İçişleri Bakanı	Dışişleri Bakanı
<i>A. Aksu</i>	<i>A. M. Yılmaz</i>
Maliye ve Gümrük Bakanı	Millî Eğitim Bakanı
<i>E. Pakdemirli</i>	<i>A. Akyol</i>
Bayındırlık ve İskân Bakanı	Sağlık Bakanı
<i>C. Altinkaya</i>	<i>H. Şıvgın</i>
Ulaştırma Bakanı	Tarım Orman ve Köyİşleri Bakanı
<i>C. Tuncer</i>	<i>L. Kayalar</i>
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı	Sanayi ve Ticaret Bakanı
<i>İ. Aykut</i>	<i>Ş. Yürür</i>
Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı	Kültür Bakanı
<i>F. Kurt</i>	<i>N. K. Zeybek</i>
	Turizm Bakanı
	<i>İ. Aküzüm</i>

(Sağlık ve Sosyal İşler Komisyonunun
Kabul Ettiği Metin)

MADDE 2. — Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 3. — Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

(Dışişleri Komisyonunun Kabul Ettiği
Metin)

MADDE 2. — Avrupa Sosyal Şartı'nın 20 nci maddesinin 3 üncü fıkrası gereğince diğer maddelerin veya fıkraların bilahare kabulünü beyana, Bakanlar Kurulu yetkilidir.

MADDE 3. — Tasarının 2 nci maddesi Madde 3 olarak Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

MADDE 4. — Tasarının 3 üncü maddesi Madde 4 olarak Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

HÜKÜMETİN TEKLİF ETTİĞİ METNE EKİLİ METİN AVRUPA SOSYAL ŞARTI

İmzalayan Hükümetler,

Avrupa Konseyi üyesi olup,

Avrupa Konseyinin amacının, ortak mirasları olan ideal ve prensiplerin korunması ve gerçekleştirilmesi ve üyelerin ekonomik ve sosyal gelişmelerinin özellikle insan hakları ve temel hürriyetlerin idame ettirilmesi ve daha öteye götürülmesi suretiyle kolaylaştırılması maksadıyla üyeleri arasında daha geniş bir birlik sağlanması olduğunu göz önüne alarak,

4 Kasım 1950 tarihinde Roma'da imzalanan İnsan Hakları ve Temel Hürriyetlerin Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi ve 20 Mart 1952'de Paris'te imzalanan bununla ilgili Protokolde Avrupa Konseyi üyesi Devletlerin, haklarına bu belgede yer alan medenî ve siyasî hakları sağlamayı kabul ettiklerine dikkati çekerek,

Sosyal haklardan yararlanmanın, ırk, renk, cinsiyet, din, siyasî düşünce, millî köken veya sosyal menşee ayırımı yapılmaksızın güvence altına alınması gerektiğini düşünerek;

Uygun kurumlar ve tedbirlerle şehir ve köy nüfuslarının sosyal refahını geliştirmek ve hayat standardını yükseltmek için müştereken her çabayı göstermeye kararlı olarak,

Aşağıdaki hususlarda mutabık kalmışlardır.

BÖLÜM I

Aktif Taraflar aşağıdaki hak ve prensiplerin etkin bir şekilde gerçekleştirileceği şartların teminini, hem ulusal hem de uluslararası düzeyde her türlü uygun vasıtalarla izleyecekleri politikanın amacı olarak kabul ederler.

1. Herkes, hayatını kazanmak için serbestçe seçtiği bir işte çalışma fırsatına sahip olacaktır.

2. Bütün işçiler, adil çalışma şartlarına bir hak olarak sahiptir.

3. Bütün işçiler, sağlıklı ve güvenli çalışma şartları hakkına sahiptir.

4. Bütün işçiler, kendilerine ve ailelerine tatminkâr bir hayat standardı sağlamak için yeterli, adil bir ücret hakkına sahiptirler.

5. Bütün işçiler ve işverenler, iktisadî ve sosyal çıkarlarının korunması için ulusal ve uluslararası kuruluşlar çerçevesinde teşkilatlanma hürriyetine hak sahibidirler.

6. Bütün işçiler ve işverenler, toplu pazarlık hakkına sahiptir.

7. Çocuklar ve gençler maruz kaldıkları fizikî ve ahlakî tehlikelere karşı özel korunmaya hak sahibidirler.

8. İstihdam edilen kadınlar, analık halinde ve diğer hallerde işlerinde özel olarak korunma hakkına sahiptirler.

9. Herkes, şahsî yetenek ve ilgisine uygun bir meslek seçimine yardımcı olması için, uygun mesleğe yönelme imkânlarına hak sahibidir.

10. Herkes, uygun mesleki eğitim imkânlarına hak sahibidir.

11. Herkes, ulaşılabilecek en yüksek sağlık standardından yararlanmasını mümkün kılan tedbirlerden faydalanma hakkına sahiptir.
12. Bütün işçiler ve geçimini temin ettikleri kimseler, sosyal güvenlik hakkına sahiptir.
13. Yeterli gelire sahip olmayan herkes sosyal ve tıbbî yardıma hak sahibidir.
14. Herkes, sosyal refah hizmetlerinden faydalanma hakkına sahiptir.
15. Sakat kimseler, sakatlıklarının sebep ve niteliği ne olursa olsun, mesleki eğitim, rehabilitasyon ve yeniden iskân hakkına sahiptirler.
16. Toplumun temel birimi olarak aile, tam gelişmesini sağlamak amacıyla, uygun sosyal, hukukî ve iktisadî korunmaya hak sahibidir.
17. Medenî hallerine ve aile ilişkilerine bakılmaksızın, anneler ve çocuklar, uygun bir sosyal ve ekonomik korunmaya hak sahibidir.
18. Herhangi bir Âkit Tarafın vatandaşları, diğer bir Âkit Taraf ülkesinde, bu Taraf vatandaşları ile eşit şartlar altında, ciddi bir iktisadî veya sosyal nedenlere dayalı kısıtlamalara tabi olmak kaydıyla, kazanç getirici mesleki faaliyette bulunma hakkına sahiptir.
19. Bir Âkit Taraf vatandaşı göçmen işçiler ve aile fertleri, diğer bir Âkit Taraf ülkesinde korunma ve yardım görme hakkına sahiptir.

BÖLÜM II

Âkit Taraflar, III. Bölümde öngörüldüğü şekilde, aşağıdaki madde ve fıkralarda vazedilen yükümlülüklerle bağlı kalmayı taahhüt ederler.

MADDE 1

Çalışma Hakkı

Âkit Taraflar, çalışma hakkının etkin kullanımını sağlamak amacıyla;

1. Tam istihdama ulaşmak için mümkün olan en yüksek ve istikrarlı istihdam seviyesine varılmasını ve bunun idame ettirilmesini, temel hedef ve sorumluluklarından biri olarak kabul etmeyi;
2. İşçinin hayatını serbestçe girdiği bir meslekte kazanma hakkını etkin bir şekilde korumayı;
3. Tüm işçiler için ücretsiz iş bulma hizmetleri sağlamayı ve devam ettirmeyi,
4. Uygun mesleğe yöneltme, eğitim ve rehabilitasyon sunmayı ve geliştirmeyi, taahhüt ederler.

MADDE 2

Adil Çalışma Şartları Hakkı

Âkit Taraflar, adil çalışma şartları hakkının etkin şekilde kullanılmasını sağlamak amacıyla,

1. Verimlilik artışı ve ilgili diğer etkenler izin verdiği ölçüde makul günlük ve haftalık çalışma saatlerinin ve haftalık çalışma süresinin giderek azaltılmasını öngörmeyi;

2. Resmî tatillerde ücret ödenmesini öngörmeyi;
3. En az iki haftalık yıllık ücretli izin verilmesini öngörmeyi;
4. Tarif edildiği şekilde tehlikeli ve sağlığa zararlı işlerde çalışanlara ücretli ek izin verilmesini veya bunların çalışma saatlerinin azaltılmasını sağlamayı;
5. İlgili ülke veya bölgede gelenek veya görenekler gereği dinlenme günü olarak tanımlanmış güne imkânlar ölçüsünde rastgelecek şekilde haftalık dinlenme süresi sağlamayı taahhüt ederler.

MADDE 3

Sağlıklı ve Güvenli Çalışma Hakkı

Âkit Taraflar, sağlıklı ve güvenli çalışma hakkının etkin kullanımını sağlamak amacıyla,

1. Sağlık ve güvenlik kuralları vazetmeyi;
  2. Bu kuralların denetim tedbirleri yoluyla yürütülmesini sağlamayı,
  3. İşçi güvenliğini ve sağlığını geliştirmeye yönelik tedbirler konusunda uygun bir şekilde işveren ve işçi kuruluşlarına danışmayı,
- Taahhüt ederler.

MADDE 4

Adil Ücret Hakkı

Âkit Taraflar, adil ücret hakkının etkin kullanımını sağlamak amacıyla;

1. İşçilerin kendilerine ve ailelerine iyi bir yaşam düzeyi sağlayacak bir ücrete hak sahibi olduklarını tanımayı,
  2. Özel durumlarda istisnalara tabi olmak şartıyla, işçilerin fazla mesai karşılığında ek ücret almaya hak sahibi olduklarını tanımayı,
  3. Kadın ve erkek işçilerin, eşit iş için eşit ücrete hak sahibi olduklarını tanımayı,
  4. Bütün işçilerin, makul bir süre içinde bildirim tabi olmak kaydıyla işten ayrılma hakkını tanımayı,
  5. Ücretlerden sadece ulusal mevzuatın öngördüğü veya toplu sözleşme veya tahkimname ile tespit edilen ölçüler içinde kesinti yapılmasına izin vermeyi,
- Taahhüt ederler.

Bu hakların kullanımı, serbestçe aktedilen toplu sözleşmelerle yasal ücret tespit mekanizması ile veya kanun veya ulusal şartlara uygun diğer vasıtalarla olur.

MADDE 5

Teşkilatlanma Hakkı

Âkit Taraflar, işçilerin ve işverenlerin sosyal ve ekonomik çıkarlarının korunması amacıyla yerel, ulusal ve uluslararası kuruluşlar kurma ve bu kuruluşlara üye olma hürriyetlerinin sağlanması ve geliştirilmesi amacıyla, ulusal mevzuatın bu hürriyeti kısıtlamamasını taahhüt ederler.

sıtlayacak şekilde olmayacağını veya bu şekilde uygulanmayacağını taahhüt ederler. Bu maddede öngörülen garantilerin polis teşkilatına ne ölçüde uygulanacağı ulusal mevzuatla belirlenir. Bu garantilerin Silahlı Kuvvetler mensuplarına uygulanmasını düzenleyen prensiple, bu kategorideki kişilere uygulanabilme ölçüsü, aynı şekilde ulusal mevzuatla belirlenir.

MADDE 6

Toplu Pazarlık Hakkı

- Âkit Taraflar, toplu pazarlık hakkının etkin kullanımını sağlamak amacıyla,
1. İşçilerle işverenler arasındaki danışmayı güçlendirmek,
  2. Çalışma şartlarının toplu sözleşmeler yoluyla düzenlenmesi için gerekli ve uygun görülen hallerde, işçi ve işveren kuruluşları arasında ihtiyarî görüşme mekanizmasını geliştirmeyi,
  3. İş uyuşmazlıklarının halli için uygun bir uzlaşma ve ihtiyarî tahkim mekanizmasının tesis ve kullanılmasını geliştirmeyi,
  4. Yürürlükteki toplu sözleşmelerden doğan yükümlülüklere tabi olmak kaydıyla, menfaat çatışmalarında, grev hakkı dahil, işçilerin ve işverenlerin toplu eylem hakkını tanımayı,
- taahhüt ederler.

MADDE 7

Çocukların ve Gençlerin Korunma Hakkı

Âkit Taraflar çocukların ve gençlerin korunma hakkının etkin kullanımını sağlamak amacıyla,

1. Öngörülen sağlık, ahlâk ve eğitimlerine zarar vermeyecek hafif işlerde çalışmaları hariç, asgarî istihdam yaşını 15 olarak tespit etmeyi,
2. Tehlikeli ve sağlığa aykırı addedilen işler bakımından daha yüksek bir asgarî çalışma yaşı öngörmeyi,
3. Zorunlu eğitime tabi çocukların, onları bu eğitimden tamamen mahrum bırakacak işlerde çalışmamalarını sağlamayı,
4. 16 yaşın altındaki kişilerin çalışma sürelerinin, gelişme ve özellikle meslekî eğitim ihtiyaçlarına uygun olarak sınırlandırılmasını öngörmeyi,
5. Genç işçilerin ve çırakların adil ücret ve diğer ödenekler hakkını tanımayı,
6. Gençlerin normal çalışma saatleri dahilinde işverenin izni ile meslekî eğitim gördüğü sürenin, çalışma süresinden sayılmasını öngörmeyi,
7. 18 yaşın altındaki işçilerin, en az 3 haftalık yıllık ücretli izne hak sahibi olduklarını öngörmeyi,
8. Ulusal mevzuatla belirlenen işler hariç olmak üzere 18 yaşın altındaki kişilerin gece işlerinde çalıştırılmayacaklarını öngörmeyi,
9. Ulusal mevzuatla belirlenen işlerde çalıştırılan 18 yaşın altındaki kişilerin, düzenli olarak sağlık kontrolüne tabi tutulmalarını öngörmeyi,

10. Çocukların ve gençlerin maruz kaldıkları bedeni ve ahlâki tehlikelerle, dolaylı veya dolaysız olarak işten ileri gelen bu tip tehlikelere karşı özel olarak korunmalarını sağlamayı, taahhüt ederler.

MADDE 8

İstihdam Edilen Kadınların Korunma Hakkı

Âkit Taraflar, istihdam edilen kadınların korunma hakkının etkin kullanımını sağlamak amacıyla,

1. Ücretli izin, sosyal güvenlik yardımları veya kamu yardımları vasıtasıyla, kadınların doğumdan önce ve sonra, en az toplam 12 haftaya kadar izinli sayılmalarını öngörmeyi,

2. Doğum iznindeki bir kadının hizmet akdinin feshini veya doğum izni sırasında sona erecek tarzda fesih ihbarında bulunulmasını yasaklamayı,

3. Emzikli annelerin, bu maksatla yeterli süt iznine sahip olmalarını öngörmeyi,

4. a) Kadın işçilerin, sanayi işlerinde gece çalıştırılmasını düzenlemeyi,

b) Kadın işçilerin yeraltı maden işlerinde ve gerektiğinde tehlikeli sağlığa zararlı veya ağır olmaları sebebiyle uygun addedilmeyen diğer bütün işlerde çalıştırılmalarını yasaklamayı, taahhüt ederler.

MADDE 9

Mesleğe Yönelme Hakkı

Meslekî yönelme hakkının etkin kullanımını sağlamak amacıyla,

Âkit Taraflar, gerekli olduğu şekilde, ferdin özelliklerini ve bu özelliklerle iş imkânları arasındaki ilişkiyi göz önüne alarak meslek seçimine ve ilerlemeye ilişkin problemleri çözmek için özürlüler dahil tüm şahıslara yardımcı olabilecek bir hizmeti sağlamayı ve geliştirmeyi, taahhüt ederler.

Bu yardım karşılıksız olarak, gençlere olduğu kadar, okul çağındaki çocuklar dahil büyüklere de verilmelidir.

MADDE 10

Meslekî Eğitim Hakkı

Âkit Taraflar, meslekî eğitim hakkının etkin kullanımını sağlamak amacıyla,

1. Özürlüler dahil, bütün kişilere gerekli teknik ve meslekî eğitimi, işçi ve işveren kuruluşlarına danışarak temin etmeyi ve geliştirmeyi ve sadece bireysel yeteneğe bağlı olarak yüksek teknik eğitim ile üniversiteye devam için imkânlar sağlamayı,

2. Genç kız ve erkeklerin çeşitli istihdam alanlarında bir çıraklık sistemi ve sistematik diğer düzenlemelerin yapılmasını sağlamayı ve geliştirmeyi,

3. Aşağıdaki hususları görülen lüzum ölçüsünde temin etmeyi ve geliştirmeyi,
  - a) Yetişkin işçiler için yeterli ve kolayca elde edilebilir eğitim imkânları,
  - b) Teknolojik gelişmeler veya istihdamın yeni yönelimi sonucu ihtiyaç duyulan yetişkin işçilerin yeniden eğitimi için özel imkânlar sağlanması,
4. a) Tüm harç ve masrafların azaltılması veya kaldırılması,
  - b) Uygun durumlarda malî yardım yapılması,
  - c) İşçinin, işi sırasında işverenin talebi üzerine gördüğü ek eğitimde harcanan zamanın normal çalışma süresinden sayılması,
  - d) Yeterli denetim yoluyla, işçi ve işveren kuruluşlarına danışarak, çıraklık ve gençlerin eğitimi ile yapılan diğer düzenlemelerin etkinliğini ve genel olarak genç işçilerin yeterli bir şekilde korunmalarının sağlanması gibi, imkânların tam olarak kullanılabilmesini teşvik için alınacak uygun önlemleri taahhüt ederler.

MADDE 11

Sağlığın Korunması Hakkı

Âkit Taraflar, sağlığın korunması hakkının etkin kullanımını sağlamak amacıyla, bu meyanada;

1. Sağlığı bozan etkenlerin imkânlar ölçüsünde ortadan kaldırılmasını,
2. Sağlığın geliştirilmesi ve sağlık meselelerinde ferdi sorumluluğun teşviki için eğitim ve tanışma imkânları sağlanmasını,
3. Salgın, yerel ve diğer hastalıkların imkânlar ölçüsünde önlenmesine dönük uygun tedbirleri, ya doğrudan veya kamu ve özel kuruluşlarla işbirliği halinde almayı taahhüt ederler.

MADDE 12

Sosyal Güvenlik Hakkı

Âkit Taraflar, sosyal güvenlik hakkının etkin kullanımını sağlamak amacıyla,

1. Bir sosyal güvenlik sistemi kurup devam ettirmeyi,
2. Sosyal güvenlik sistemini, en azından «102 sayılı Sosyal Güvenliğin Asgari Normlarına Dair ILO Sözleşmesi» nin onaylanması için gerekli olan düzeye eşit yeterlilikte idame ettirmeyi,
3. Sosyal güvenlik sistemini, giderek daha üst düzeye çıkartmaya gayret sarfetmeyi,
4. a) Korunan kişilerin, Âkit ülkeler arasındaki hareketleri sırasında, diğer Âkit Taraflar vatandaşlarının, sosyal güvenlik mevzuatından doğan yardımların muhafazası dahil, sosyal güvenlik hakları bakımından kendi vatandaşları ile eşit muamele görmesini,
  - b) Sosyal güvenlik haklarının, her bir Âkit Taraf mevzuatı çerçevesinde sigorta ve istihdam sürelerinin birleştirilmesi gibi yollarla verilmesini, bunun muhafazasını veya yeniden başlatılmasını, temin etmek üzere, uygun ikili veya çok taraflı anlaşmalar akdi veya başka vasıtalarla ve bu nevi anlaşmalarda öngörülen şartlarla tedbir almayı, taahhüt ederler.

MADDE 13

Sosyal ve Sağlık Yardımları Hakkı

Âkit Taraflar, sosyal ve sağlık yardımları hakkının etkin kullanımını sağlamak amacıyla,

1. Yeterli malî güce sahip olmayan veya bu gücü kendi gayretleriyle veya diğer kaynaklardan, özellikle bir sosyal güvenlik programı çerçevesinde temin edemeyen bir kimseye yeterli yardım verilmesini ve hastalık halinde, durumunun gerektirdiği bakımın sağlanmasını,

2. Böyle yardım alan kişilerin, bu nedenle, politik ve sosyal haklarının kısıtlanması suretiyle mağdur edilmemelerini sağlamayı,

3. Kişisel veya ailevî bir mahrumiyetin önlenmesi, ortadan kaldırılması veya hafifletilmesi için ihtiyaç duyulan tavsiye veya kişisel yardımı uygun kamu veya özel hizmet birimlerinden herkesin alabilmesini sağlamayı,

4. Bu maddenin 1, 2 ve 3. fıkralarında yer alan hükümleri, 11 Aralık 1953'te Paris'te imzalanan Avrupa Sosyal ve Tıbbi Yardım Sözleşmesi çerçevesinde doğan yükümlülükleri gereği olarak, ülkesinde yasalara uygun olarak bulunan diğer Âkit Taraf vatandaşlarına, kendi vatandaşları ile aynı şartlarda uygulamayı, taahhüt ederler.

MADDE 14

Sosyal Refah Hizmetlerinden Faydalanma Hakkı

Âkit Taraflar, sosyal refah hizmetlerinden faydalanma hakkının etkin kullanımını sağlamak amacıyla,

1. Sosyal hizmet yöntemleri kullanmak suretiyle, toplumdaki birey ve grupların refah ve gelişmesine ve onların sosyal çevreye uymalarına katkıda bulunacak hizmetleri sunmayı ve geliştirmeyi,

2. Fertlerin ve gönüllü ve diğer kuruluşların, bu yeni hizmetlerin ihdas ve idamesine ve katılmalarını teşvik etmeyi, taahhüt ederler.

MADDE 15

Bedensel veya Zihinsel Özürlü Kişilerin Meslekî Eğitim, Meslekî Rehabilitasyon ve Topluma Yeniden İntibak Hakkı

Âkit Taraflar, bedensel veya zihinsel özürlü kişilerin meslekî eğitim, meslekî rehabilitasyon ve topluma yeniden intibak hakkının etkin kullanımını sağlamak amacıyla,

1. Gerektiğinde kamusal ve özel uzman kuruluşlar dahil olmak üzere eğitim imkânlarının sağlanması için yeterli önlemleri almayı,

2. Özürlülerin işe yerleştirilmeleri için, uzmanlaşmış iş bulma kurumları, korunmaları istihdam imkânları gibi yeterli önlemlerle, işverenleri özürlü kişileri istihdam için kabul etmeye teşvik edecek önlemleri almayı, taahhüt ederler.

MADDE 16

Ailenin Sosyal, Hukukî ve İktisadî Korunma Hakkı

Âkit Taraflar, toplumun temel birimi olan ailenin sosyal, hukukî ve iktisadî korunma hakkının etkin kullanımını sağlamak amacıyla, sosyal ve aile istihkakları, malî düzenlemeler, mesken temini, yeni evlilere yardım verilmesi ve uygun diğer vasıtalarla ailenin ekonomik, hukukî ve sosyal korunmasını geliştirmeyi taahhüt ederler.

MADDE 17

Anne ve Çocukların Sosyal ve İktisadî Korunma Hakkı

Âkit Taraflar, annelerin ve çocukların sosyal ve iktisadî korunma hakkının etkin kullanımını sağlamak amacıyla, uygun kurum ve servislerin tesisi ve devam ettirilmesi dahil uygun ve gerekli bütün tedbirleri alacaktır.

MADDE 18

Diğer Âkit Tarafların Ülkelerinde Kazanç Getirici Meslekî Faaliyette Bulunma Hakkı

Âkit Taraflar, diğer bir Âkit Tarafın ülkesinde kazanç getirici meslekî faaliyette bulunma hakkının etkin kullanımını sağlamak amacıyla,

1. Mevcut kuralları bir serbesti havası içinde uygulamayı,
2. Mevcut formaliteleri basitleştirmeyi, yabancı işçiler ya da onların işverenleri tarafından ödenmesi icabeden harçları ve diğer bedelleri azaltmayı veya kaldırmayı,
3. Yabancı işçilerin çalıştırılmasını düzenleyen kuralların tek tek veya topluca serbestleştirilmesini taahhüt ederler ve,
4. Kendi vatandaşlarının, diğer Âkit Tarafların ülkelerinde kazanç getirici bir meslekî faaliyette bulunmak üzere, ülkeden ayrılma hakkını tanırlar.

MADDE 19

Göçmen İşçilerin ve Ailelerinin Korunma ve Yardım Hakkı

Âkit Taraflar, göçmen işçilerin ve ailelerin diğer bir Âkit Taraf ülkesinde korunma ve yardım görme hakkının etkin kullanımını sağlamak amacıyla;

1. Bu işçilere, özellikle doğru bilgileri temin etmede yardım edecek yeterli ve ücretsiz hizmet sağlamayı veya sağlandığına kanaat getirmeyi ve ulusal mevzuatın izni ölçüsünde göçmen gidişine ve gelişine ilişkin yanıltıcı propagandaya karşı bütün uygun önlemleri almayı,
2. Göçmen işçilerin ve ailelerinin yola çıkma, yolculuk ve kabulünü kolaylaştırmak için kendi yetki alanlarında uygun önlemler almayı ve yolculuk esnasında yetki alanlarında yeterli sağlık, tıbbi bakım ve temizlik hizmetleri vermeyi,
3. Göçmen gönderen ve göçmen alan devletlerin kamusal ve özel sosyal kurumları arasında uygun bir işbirliği geliştirmeyi,
4. Ülkelerinde yasalara uygun olarak bulunan göçmen işçileri, aşağıdaki hususlarda mevzuatın düzenlediği veya idarî makamların kontrolüne tabi bulunduğu ölçüde, kendi vatandaşlarının sahip olduğundan daha az elverişli bir muameleye tabi tutmamayı :

- a) Ücret ve diğer akde bağlı istihdam veya serbest çalışma şartları,
- b) İşçi sendikaları üyeliği ve toplu sözleşme imkânlarından yararlanma,
- c) Barınma,
5. Ülkelerinde yasal olarak bulunan bu işçilere, akde bağlı olarak çalıştırılan kim-selerle ilgili olarak ödenmesi gereken istihdam vergileri, harç ve primler bakımından kendi vatandaşlarına tanınan muameleden daha az elverişli olmayan bir muameleye tabi tutmayı,
6. Ülkede yerleşmesine izin verilen bir yabancı işçi ailesinin yeniden birleşmesini imkânlar ölçüsünde kolaylaştırmayı,
7. Yasal olarak ülkelerinde bulunan bu işçileri, bu maddede yer alan konulara ilişkin adli işlemler bakımından kendi vatandaşlarından daha az elverişli olmayan bir muameleye tabi tutmayı,
8. Ülkelerinde yasal olarak ikamet eden göçmen işçilerin, ulusal güvenliği tehli-keye sokmadıkça veya kamu menfaati veya ahlakına karşı gelmedikçe, sınırdışı edil-memelerini temin etmeyi,
9. Bu işçilerin kazanç ve tasarruflarının arzu ettikleri miktarının transferine ka-nunî sınırlar içinde izin vermeyi,
10. Bu maddede öngörülen koruma ve yardımı, yukarıdaki önlemlerin uygulanabi-likliği ölçüsünde, kendi hesabına çalışan göçmenlere de teşmil etmeyi, taahhüt eder-ler,

BÖLÜM III

MADDE 20

Taahhütler

1. Âkit Taraflardan her biri,
  - a) Bu Şart'ın Birinci Bölümünü, bu bölümün giriş paragrafında ifade edildiği üzere, uygun bütün vasıtalarla izlenecek hedefler beyannamesi olarak görmeyi,
  - b) Bu Şart'ın İkinci Bölümünün müteakip maddelerinden en az beş tanesi ile kendini bağlı addetmeyi : 1, 5, 6, 12, 13, 16 ve 19. maddeler,
  - c) Bir evvelki alt - fıkra uyarınca seçilen maddelere ilaveten, kendini bağlı addet-tiği toplam madde veya numaralı fıkra sayısı, 10 maddeden veya 45 tane numaralı fıkradan az olmamak şartıyla İkinci Bölümden seçeceği diğer maddelere veya num-aıalı fıkralara bağlı kalmayı,

Taahhüt ederler,

2. Bu maddenin birinci fıkrasının b ve c bentleri uyarınca seçilen madde veya fıkralar hakkında, ilgili Âkit Tarafın onay veya kabul belgesinin tevdiî sırasında Av-rupa Konseyi Genel Sekreterine bildirimde bulunulur.

3. Her Âkit Taraf, daha sonraki bir tarihte Genel Sekretere yapacağı bir bildi-rim ile bu maddenin 1. fıkrasına göre kabul etmemiş olduğu İkinci Bölümün herhangi bir madde veya numaralı fıkrasına bağlı kalacağını beyan edebilir. Daha sonra yapı-lan bu taahhütler onay veya kabulün mütemmim cüzü addedilir ve bildirim tarihinden sonraki 30 uncu günden itibaren aynı şekilde yürürlüğe girer.

4. Genel Sekreter, Şart'ı imzalamış bulunan bütün hükümetlere ve Uluslararası Çalışma Teşkilatı Genel Müdüğüne, bu Bölüme göre almış olduğu bütün bildirimleri gönderir.

5. Her Äkit Taraf, ulusal şartlara uygun bir iş teftiş sistemini yürütür.

BÖLÜM IV

MADDE 21

Kabul Edilen Hükümlere İlişkin Raporlar

Äkit Taraflar, Avrupa Konseyi Genel Sekreterine, Bakanlar Komitesince tespit edilecek forma uygun olarak, II. Bölümde kabul ettikleri hükümlerin uygulanışına ilişkin raporları iki yılda bir gönderirler.

MADDE 22

Kabul Edilmeyen Hükümlere İlişkin Raporlar

Äkit Taraflar, Bakanlar Komitesince talep edilecek uygun aralıklarla, onay veya kabul sırasında ya da daha sonraki bir bildirim ile, Şart'ın İkinci Bölümünün kabul edilmemiş olan hükümlerine ilişkin raporları Genel Sekretere gönderir. Bakanlar Komitesi, zaman zaman, hangi maddelere ilişkin raporların talep edileceğini ve istenen raporların formunu belirler.

MADDE 23

Suretlerin Gönderilmesi

1. Her Äkit Taraf, 21 ve 22. maddelerde atıfta bulunulan raporların suretlerini, Hükümetler Sosyal Komitesine bağı Alt Komite toplantılarında temsil edilmelerini teminen 27. maddenin 2. fıkrası uyarınca davet olunacak Uluslararası işçi veya işveren sendikalarının üyesi olan ulusal kuruluşlara gönderirler.

2. Äkit Taraflar, söz konusu ulusal kuruluşların anılan raporlara ilişkin görüşlerini bu ulusal kuruluşlar talep ettikleri takdirde Genel Sekretere ulaştıracaklardır.

MADDE 24

Raporların İncelenmesi

21 ve 22 nci maddeler uyarınca Genel Sekretere gönderilen raporlar, 23. maddenin 2. fıkrası uyarınca gönderilen görüşlerle birlikte bir Uzmanlar Komitesi tarafından incelenir.

MADDE 25

Uzmanlar Komitesi

1. Uzmanlar Komitesi, Ākit taraflarca aday gösterilen üstün karakterli ve Uluslararası sosyal meselelerde yeteneği tanınmış bağımsız uzmanlar listesinden, yedi kişiye aşmayacak şekilde Bakanlar Komitesince tayin olunur.
2. Komite üyeleri, 6 yıl için atanır. Yeniden atanabilirler. Bununla beraber ilk atanan üyelerden ikisinin görev süresi 4 yılın sonunda biter.
3. Görev süreleri ilk dört yıllık sürenin bitiminde sona erecek olan üyeler, ilk tayinlerden hemen sonra Bakanlar Komitesi tarafından oy çokluğuyla seçilir.
4. Görev süresi sona ermemiş olan bir üyenin yerine tayin olunan bir üye, selefının bakiye görev süresi için görev yapar.

MADDE 26

Uluslararası Çalışma Teşkilatının İştiraki

Uluslararası Çalışma Teşkilatı, Uzmanlar Komitesinin çalışmalarına danışman sıfatıyla katılacak bir temsilci atamaya davet olunur.

MADDE 27

Hükümetler Sosyal Komitesinin Alt Komitesi

1. Ākit Tarafların raporları ve uzmanlar komitesinin değerlendirme sonuçları, incelenmek üzere Avrupa Konseyi Hükümetler Sosyal Komitesinin bir Alt Komitesine gönderilir.
2. Alt Komite, her Ākit Tarafın bir temsilcisinden meydana gelir. Alt komite ikişerden fazla olmamak üzere, Uluslararası işveren kuruluşları ile işçi sendikalarından, toplantılarında danışman sıfatıyla temsil edilecek gözlemciler göndermesini isteyebilir. Ayrıca sosyal refah ve ailenin ekonomik ve sosyal korunması gibi sorunlarda özellikle vasıflı ve Avrupa Konseyi nezdinde danışmanlık statüsüne sahip Uluslararası hükümet dışı kuruluşlardan en çok 2 temsilciye danışabilir.
3. Alt komite değerlendirmelerinin sonuçlarını ihtiva eden raporu, Uzmanlar Komitesinin raporunu da eklemek suretiyle Bakanlar Komitesine sunar.

MADDE 28

Danışma Meclisi

Avrupa Konseyi Genel Sekreteri, Uzmanlar Komitesinin değerlendirme sonuçlarını Danışma Meclisine aktarır. Danışma Meclisi, bu değerlendirmelere ilişkin görüşlerini Bakanlar Komitesine nakleder.

MADDE 29

Bakanlar Komitesi

Bakanlar Komitesi, Alt Komite raporlarına dayanarak ve Danışma Meclisine danıştıktan sonra, hazır bulunma yetkisine sahip üyelerinin 2/3 çoğunluğu ile her Âkit Tarafa gerekli tavsiyelerde bulunur.

BÖLÜM V

MADDE 30

Harp Zamanı ve Olağanüstü Hallerde Yükümlülükten İnhıraflar

1. Harp veya ulusal hayatı tehdit eden diğer olağanüstü hal vukuunda herhangi bir Âkit Taraf, Uluslararası hukuktan doğan diğer yükümlülüklere aykırı olmaması şartıyla, Şart'tan doğan yükümlülüklerinden, durumun gerektirdiği ölçüde inhirafta bulunabilir.

2. Bu inhiraf hakkından istifade eden her Âkit Taraf, makul bir zaman süresi içinde, Avrupa Konseyi Genel Sekreterini, alınan tedbirlerden ve sebeplerinden tam olarak haberdar tutar. Aynı şekilde, bu gibi tedbirler yürürlükten kaldırıldığında ve kabul edilmiş olan hükümler yeniden tam olarak uygulanmaya başlandığında Genel Sekretere haber verilir.

3. Genel Sekreter bu maddenin 2 nci paragrafı uyarınca eline geçen bütün bildirimleri diğer Âkit Taraflara ve ILO Genel Müdürüne bildirir.

MADDE 31

Kısıtlamalar

1. I. bölümde vazedilen haklar ve prensipler, etkin bir şekilde gerçekleştirildiğinde ve II. bölümde öngörüldüğü şekilde etkin uygulaması sırasında Kanunla öngörülen ve demokratik bir toplumda diğerlerinin hak ve hürriyetlerinin korunması veya kamu çıkarı, ulusal güvenlik, kamu sağlığı ve ahlakının korunması için gerekli olanlar hariç bu bölümlerde tasrih edilmemiş kısıtlamalara ve sınırlamalara tabi tutulamaz.

2. Bu Şart'ta yer alan hak ve yükümlülüklerle getirilmesine izin verilen kısıtlamalar, konuldukları maksat dışında uygulanamazlar.

MADDE 32

Şart ve İç Mevzuat ile Uluslararası Anlaşmalar Arasındaki İlişkiler

Bu Şart'ın hükümleri, halen yürürlükte olan veya yürürlüğe girecek olan ve korunan kişilere daha elverişli muamele sağlayan iç mevzuatın veya ikili ya da çok taraflı anlaşmaların, sözleşmelerin veya anlaşmaların hükümlerine hâlel getirmez.

MADDE 33

Toplu Sözleşmeler Vasıtasıyla Uygulama

1. Bu Şart'ın 2. maddesinin 1, 2, 3, 4 ve 5. fıkraları, 7. maddesinin 4. 6. ve 7. fıkraları ve 10. maddenin 1, 2, 3 ve 4. fıkraları hükümlerinin mutaden işveren, işveren kuruluşları ve işçi kuruluşları arasındaki toplu sözleşmelere bırakıldığı veya mutaden mevzuattan farklı yöntemlerle uygulanmakta olduğu üye devletlerde, bu fıkralar hükümlerinin belirtilen toplu sözleşmelerle ve diğer vasıtalarla işçilerin büyük çoğunluğuna uygulanması halinde, bu fıkralarda belirtilen taahhütlerde bulunulabilir ve hükümlerin uygulanması halinde geçerli addedilebilir.

2. Bu hükümlerin mutaden mevzuata tabi olduğu üye devletlerde, söz konusu taahhütlerde bulunulabilir ve ilgili hükümler kanunla işçilerin büyük çoğunluğuna uygulanıyorsa, bu taahhütlere uyulması geçerli kabul edilir.

MADDE 34

Ülke İtibariyle Uygulama Alanı

1. Bu Şart, her Âkit Tarafın, anavatan topraklarında uygulanır. İmzalayan her hükümet, imza veya onay veya kabul belgesinin tevdiî sırasında, Avrupa Konseyi Genel Sekreterine vereceği bir beyan ile anavatan olarak addettiği toprakları belirleyebilir.

2. Herhangi bir Âkit Taraf, Şart'ın onay veya kabulü sırasında veya daha sonraki bir tarihte, Avrupa Konseyi Genel Sekreterine yapacağı bir bildirim ile, uluslararası ilişkilerinden sorumlu olduğu ya da uluslararası sorumluluk yüklendiği anavatanının parçası olmayan topraklara, Şart'ın bir bütün olarak veya kısmen, teşmil edileceğini beyan edebilir. Bu Âkit Taraf, Şart'ın II. Bölümünün hangi madde ya da fıkralarının beyan metninde adlandırılan topraklar için bağlayıcı kabul edildiğini beyanda tasrih eder.

3. Şart, yukarıda zikredilen beyan metninde adlandırılan toprak veya topraklar bu beyanın Genel Sekreter tarafından alındığı tarihi takib eden 30. günden başlayarak teşmil edilir.

4. Herhangi bir Âkit Taraf, daha sonraki bir tarihte, Avrupa Konseyi Genel Sekreterine yapılan bir bildirimle, bu maddenin 2. fıkrası uyarınca Şart'ın teşmil edildiği bir veya daha ziyade toprak bakımından, önceden kabul edilmemiş bulunan maddelerin de bağlayıcı olarak kabul edildiğini bildirebilir. Daha sonra yapılan bu gibi taahhütler, ilgili topraklar bakımından yapılan ilk beyanın mütemmim cüzü kabul edilir ve bildirim tarihinden sonraki 30. günden itibaren aynı şekilde yürürlüğe girer.

5. Genel Sekreter, diğer imza sahibi Hükümetlere ve Uluslararası Çalışma Teşkilatı Genel Müdürlüğüne bu maddeye göre kendisine gönderilen her bildirimini iletir.

MADDE 35

İmza, Onay ve Yürürlüğe Giriş

1. Bu Şart, Avrupa Konseyi üyelerinin imzasına açıktır. Şart onaylanır veya kabul edilir. Onay veya kabul belgeleri, Avrupa Konseyi Genel Sekreterine tevdi edilir.
2. Bu Şart, beşinci onay veya kabul belgesinin tevdi tarihinden sonraki 30. günden itibaren yürürlüğe girer.
3. Şart, imza sahibi herhangi bir Hükümet bakımından, daha sonra onaylandığında, onay veya kabul belgesinin tevdi tarihinden sonraki 30. günden itibaren yürürlüğe girer.
4. Genel Sekreter, Avrupa Konseyi üyelerine ve Uluslararası Çalışma Teşkilatı Genel Müdürlüğüne Şart'ın yürürlüğe girişini, onaylayan veya kabul eden Âkit Tarafların isimlerini ve daha sonra tevdi edilen onay veya kabul belgelerini bildirir.

MADDE 36

Tadiller

Avrupa Konseyinin herhangi bir üyesi, Avrupa Konseyi Genel Sekreterine göndereceği bir yazıyla, bu Şart'a tadil teklif edebilir. Genel Sekreter, tadil tekliflerini diğer üye devletlere bildirir ve teklifler Bakanlar Komitesince incelenir ve görüşleri için Danışma Meclisine gönderilir. Bakanlar Komitesi tarafından uygun görülen değişiklik teklifleri, bütün Âkit Tarafların kabul ettiklerini Genel Sekretere bildirmelerinden sonraki 30. günden itibaren yürürlüğe girer. Değişikliklerin yürürlüğe girişi, Genel Sekreter tarafından bütün Avrupa Konseyi üyelerine ve Uluslararası Çalışma Teşkilatı Genel Müdürlüğüne bildirilir.

MADDE 37

Anlaşmadan Çekilmek

1. Herhangi bir Âkit Taraf, Şart'tan kendisi için yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 5 yıllık bir sürenin sonunda veya daha sonraki 2 yıllık bir sürenin sonunda, Avrupa Konseyi Genel Sekreterine 6 ay önceden bildirimde bulunmak suretiyle çekilebilir ve bu işlem diğer Âkit taraflara ve Uluslararası Çalışma Teşkilatı Genel Müdürlüğüne, usulüne uygun olarak bildirilir. Bu çekilme, Âkit tarafların sayısı, beşin altına herhangi bir zamanda düşmemesi koşuluyla Şart'ın diğer Âkit Taraflar için geçerliliğini etkilemez.

2. Herhangi bir Âkit Taraf, yukarıdaki fıkrada vazedilen hükümlere uygun olarak, Şart'ın II. Bölümünde önceden kabul etmiş olduğu herhangi bir madde veya fıkradan, bağlı kaldığı madde sayısı 10 veya fıkra sayısı 45'den az olmamak ve bunlar arasında 20. maddenin 1. fıkrasının (b) bendinde sayılan maddeler yer almak koşuluyla çekilebilir.

3. Herhangi bir Âkit Taraf, Şart'ın, 34. maddesinin 2. fıkrasına göre yapılan bir beyanla, herhangi bir toprak için uygulanan hükümler bakımından bu maddenin birinci fıkrasında belirtilen şartlara uygun olarak, II. Bölümdeki herhangi bir madde veya fıkradan çekilebilir.

MADDE 38

EK

Bu Şart'ın Eki, onun mütemmim cüzünü teşkil eder.

Sosyal Şart'ın Eki

Sosyal Şart'ın Korunan Kişiler Bakımından Kapsamı.

1. 12. maddenin 4. fıkrası ve 13. maddenin 4. fıkrası hükümleri saklı kalmak üzere, 1 - 17. maddeler kapsamına alınan kişiler, bu maddelerin, 18 ve 19. maddeler hükümleri ışığında yorumlanması şeklindeki anlayışına tabi olmak kaydıyla, diğer Âkit Tarafların vatandaşları olan ve yasal olarak ülkede ikamet eden veya çalışan yabancıları ihtiva eder.

Bu yorum herhangi bir Âkit Tarafça benzeri imkânlarının diğer kişilere teşmiline hâlel getirmez.

2. Her Âkit Taraf, 28 Temmuz 1951'de Cenevre'de imzalanan Mültecilerin Statüsüne Dair Sözleşmenin tanımladığı mültecilere, ülkesinde yasal olarak bulunması şartıyla, en elverişli ve her halükârda Âkit Tarafın söz konusu Sözleşme veya bu mültecilere uygulanan herhangi bir uluslararası belgeye göre kabul ettiği yükümlülüklerden daha az elverişli olmayan bir muameleyi sağlar.

BÖLÜM I

BÖLÜM II

18. Paragraf

ve

18. Maddenin 1. fıkrası.

Bu hükümler, Âkit Tarafların ülkesine giriş sorunu ile ilgili değildir ve 13 Aralık 1955'te Paris'te imzalanan Yerleşmeye Dair Avrupa Sözleşmesinin hükümlerine hâlel getirmez.

BÖLÜM II

1. Maddenin 2. Fıkrası

Bu hüküm, herhangi bir sendika güvencesi koşulu veya uygulamasını yasakladığı ya da izin verdiği şeklinde yorumlanamaz.

4. Madde 4. Fıkra

Bu hüküm, ciddi bir suç nedeniyle derhal işten çıkarılmayı yasaklamak şeklinde anlaşılabilir.

4. Madde 5. Fıkra

Bir Âkit Tarafın, kanunla ya da toplu sözleşmelerle veya tahkimname ile işçilerin büyük çoğunluğu ücret kesintilerinden mağdur edilmediği takdirde, istisnası bu kapsama alınmayan şahıslar olmak üzere, bu paragrafta ihtiyaç duyulan taahhütlerde bulunabileceği şeklinde anlaşılmaktadır.

6. Madde 4. Fıkra

Her bir Âkit Taraf, kendisini ilgilendirdiği ölçüde, grev hakkının kullanılmasını, konulacak kısıtlamaları 31. madde hükümlerine aykırı olmamak kaydıyla, kanunla düzenleyebilir.

7. Madde 8. Fıkra

Bir Âkit Taraf, 18 yaşın altındaki kişilerin büyük çoğunluğunun gece işinde istihdam edilmemelerini kanunla sağlamak suretiyle, bu taahhüdün ruhuna uygun önlemleri almışsa, bu fıkrada öngörülen taahhütte bulunabileceği anlaşılır.

12. Madde 4. Fıkra

Bu fıkranın girişindeki «ve bu gibi sözleşmelerde vazedilen koşullara tabi» ifadesi herhangi bir sigorta katkısından bağımsız olarak sağlanabilen sosyal yardımlar itibarıyla bir Âkit Tarafın, bu nevi yardımları diğer Âkit Taraflar vatandaşlarına bağlamadan önce öngörülen bir ikamet süresinin tamamlanmasını isteyebileceği anlamına gelir.

13. Madde 4. Fıkra

Sosyal ve Tıbbî Yardıma Dair Avrupa Sözleşmesine taraf olmayan Hükümetler, diğer Âkit Taraflar vatandaşlarına söz konusu Sözleşme hükümlerine uygun muamele yapmaları kaydıyla bu fıkrası itibarıyla Sosyal Şart'ı onaylayabilirler.

19. Madde 6. Fıkra

Bu hükmün amacından, «bir yabancı işçi ailesi» ifadesi ile en azından eşi ve 21 yaşın altındaki bakımlı çocuklarının kastedildiği anlaşılır.

BÖLÜM III

Şart'ın uygulanmalarının yalnız Bölüm IV'de öngörülen denetime tabi olduğu, uluslararası nitelikli hukukî yükümlülükler ihtiva ettiği anlaşılır.

20. Madde 1. Fıkra

Sayıli fıkraların yalnız tek fıkradan ibaret maddeleri de kapsadığı anlaşılır.

BÖLÜM IV

30. Madde

«Harp ve diğer olağanüstü hal zamanında» ifadesinin, harp tehdidini de kapsadığı anlaşılır.

DIŐIŐLERİ KOMİSYONUNCA TERCÜME YÖNÜNDEN DÜZELMİŐ METİN

AVRUPA SOSYAL ŞARTI

Bu Şart'ı imzalayan Avrupa Konseyi Üyesi Hükümetler,

Avrupa Konseyinin hedefinin kendilerinin ortak mirası olan ideal ve prensiplerin gerçekleştirilmesi ve korunması gayesiyle üyeleri arasında daha güçlü bir birliğin sağlanması ve özellikle insan hakları ve temel özgürlüklerin gerçekleştirilmesi ve idame ettirilmesi suretiyle sosyal ve ekonomik gelişmenin sağlanması olduğunu göz önüne alarak;

Avrupa Konseyi Üyesi devletlerin, 4 Kasım 1950 tarihinde Roma'da imzalanmış olan İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunması Avrupa Sözleşmesiyle 20 Mart 1952 tarihinde Paris'te imzalanan ek protokolda halklarına bu belgelerde belirtilen kişisel ve siyasal hak ve özgürlükleri sağlamayı kabul ettiklerini göz önünde bulundurarak;

Hiçbir ırk, renk, cinsiyet, din, siyasal görüş, ulusal soy ya da sosyal köken ayırımı gözetmeksizin sosyal haklardan yararlanma hakkının sağlanması gerektiğini göz önüne alarak;

Uygun kuruluş ve faaliyetlerle kent ve kırsal nüfusun yaşam düzeyini geliştirmek ve sosyal refahını yükseltmek için her türlü ortak çabada bulunmaya kararlı olarak; Aşağıdaki hükümlerde mutabık kalmışlardır.

BÖLÜM I

Âkit Taraflar, ulusal ve uluslararası tüm uygun yolları izleyerek aşağıdaki hak ve ilkelerin etkin biçimde gerçekleştirilebileceği koşullara ulaşmayı politikalarının amacı sayar :

1. Herkesin, özgürce edinebildiği bir işle yaşamını sağlama fırsatı olacaktır.
2. Tüm çalışanların adil çalışma koşullarına sahip olma hakkı vardır.
3. Tüm çalışanların güvenli ve sağlıklı çalışma koşullarına sahip olma hakkı vardır.
4. Tüm çalışanların, kendileri ve ailelerine yeterli bir yaşam düzeyi sağlamak için adil bir ücret alma hakkı vardır.
5. Tüm çalışanlar ve çalıştıranlar ekonomik ve sosyal çıkarlarını korumak amacıyla ulusal ve uluslararası kuruluşlar düzeyinde örgütlenme özgürlüğüne sahiptir.
6. Tüm çalışanlar ve çalıştıranlar toplu pazarlık hakkına sahiptir.
7. Çocuklar ve gençler uğrayacakları bedensel ve manevî tehlikelere karşı özel korunma hakkına sahiptir.
8. Çalışan kadınlar analık durumunda ve öteki çalışan kadınlar gerektiğinde, çalışırken özel korunma hakkına sahiptir.
9. Herkes, kişisel ilgi ve yetenekleri uyarınca bir mesleği seçmesine yardımcı olacak uygun meslekî yönlendirme imkânları hakkına sahiptir.
10. Herkes meslekî eğitim için uygun olanaklar hakkına sahiptir.

11. Herkes ulaşılabilecek en yüksek sağlık düzeyinden yararlanmasını mümkün kılan her türlü önlemlerden faydalanma hakkına sahiptir.
12. Tüm çalışanlar ve geçimini temin ettikleri kişiler sosyal güvenlik hakkına sahiptir.
13. Yeterli kaynaklardan yoksun herkes, sosyal ve sağlık yardımı hakkına sahiptir.
14. Herkes sosyal refah hizmetlerinden yararlanma hakkına sahiptir.
15. Özürlü kimseler, özürlülerinin nedeni ve niteliği ne olursa olsun, mesleki eğitim, rehabilitasyon ve topluma yeniden intibak hakkına sahiptir.
16. Toplumun temel birimi olarak aile, tam gelişmesini sağlamaya yönelik uygun sosyal, yasal ve ekonomik korunma hakkına sahiptir.
17. Medenî hallerine ve aile ilişkilerine bakılmaksızın, analar ve çocuklar uygun sosyal ve ekonomik korunma hakkına sahiptir.
18. Herhangi bir Âkit Tarafın vatandaşları, inandırıcı, ekonomik veya sosyal nedenlere dayalı kısıtlamalar saklı kalmak kaydıyla, diğer bir Âkit Taraf ülkesinde, o ülke vatandaşları ile eşit koşullar altında kazanç getirici herhangi bir işte çalışma hakkına sahiptir.
19. Bir Âkit Taraf göçmen işçiler ve aileleri herhangi bir başka Âkit Tarafın ülkesinde korunma ve yardım hakkına sahiptir.

BÖLÜM II

Âkit Taraflar, III. Bölümde belirtildiği gibi, müteakip madde ve fıkralarda konmuş olan yükümlülüklerle bağlı kalmayı taahhüt ederler.

MADDE 1

Çalışma Hakkı

Âkit Taraflar çalışma hakkının etkin bir biçimde kullanılmasını sağlamak üzere :

1. Tam istihdamı gerçekleştirmek üzere olabildiğince yüksek ve istikrarlı bir istihdam düzeyine ulaşmayı ve bu düzeyi korumayı başta gelen amaç ve sorumluluklardan biri saymayı;
  2. Çalışanların özgürce edindikleri bir işle yaşamlarını sağlama haklarını etkin biçimde korumayı;
  3. Tüm çalışanlar için ücretsiz iş bulma hizmetlerini sağlamayı ya da korumayı;
  4. Uygun mesleğe yöneltme, eğitim ve rehabilitasyon hizmetlerini sağlamayı ya da geliştirmeyi;
- taahhüt ederler.

MADDE 2

Adil Çalışma Koşulları Hakkı

Âkit Taraflar adil çalışma koşulları hakkının etkin biçimde kullanılmasını sağlamak üzere;

1. Verimlilik artışı ve ilgili diğer etkenler izin verdiği ölçüde haftalık çalışma süresinin tedricen azaltılmasını öngören makul günlük ve haftalık çalışmâ saatlerini sağlamayı;
2. Ücretli resmi tatil olanağı sağlamayı;
3. En az iki haftalık ücretli yıllık izin sağlamayı;
4. Belirlenen tehlikeli ve sağlığa zararlı işlerde çalışanlara ücretli ek izin verilmesini veya bunların çalışma saatlerinin azaltılmasını sağlamayı;
5. Elden geldiğince ilgili ülke ya da yörenin geleneklerine göre dinlenme günü olarak kabul edilen güne bağdaşmak üzere haftalık bir dinlenme süresi sağlamayı, taahhüt ederler.

MADDE 3

Güvenli ve Sağlıklı Çalışma Koşulları Hakkı

Âkit Taraflar, güvenli ve sağlıklı çalışma koşulları hakkının etkin biçimde kullanılmasını sağlamak üzere :

1. Güvenlik ve sağlık alanında yasal düzenlemeler yapmayı;
  2. Gözetim önlemleriyle bu düzenlemelerin uygulanmasını sağlamayı;
  3. Gerektiğinde, iş güvenliği ve sağlığını geliştirmeyi amaçlayan önlemler konusunda çalıştıranların ve çalışanların örgütlerine danışmayı;
- taahhüt ederler.

MADDE 4

Adil Bir Ücret Hakkı

Âkit Taraflar, adil bir ücret hakkına etkin bir geçerlilik kazandırmak üzere :

1. Çalışanların kendilerine ve ailelerine saygın bir yaşam düzeyi sağlayacak ücret hakkına sahip olduklarını tanımayı;
2. Özel durumlardaki istisnalar haricinde, çalışanların fazla çalışma karşılığında zamalı ücret almaya hak sahibi olduklarını tanımayı;
3. Çalışan erkeklerle kadınlara eşit işe eşit ücret hakkını tanımayı;
4. Tüm çalışanların işlerine son verilmeden önce uygun bir bildirim süresi hakkını kabul etmeyi;
5. Ücretlerden ancak, ulusal yasalar ya da düzenlemelerle belirlenmiş ya da toplu sözleşmeler ya da hakem kararıyla saptanmış koşullar ve ölçüler içinde kesinti yapılmasına izin vermeyi;

taahhüt ederler.

Bu hakların kullanılması, özgürce yapılmış toplu sözleşmeler, yasal ücret saptama usulleri ya da ulusal koşullara uygun başka yollarla sağlanır.

MADDE 5

Örgütlenme Hakkı

Âkit Taraflar, çalışanların ve çalıştıranların ekonomik ve sosyal çıkarlarını korumak için yerel, ulusal ve uluslararası örgütler kurma ya da bu örgütlere üye olma özgürlüğünü sağlamak ya da geliştirmek amacıyla ulusal mevzuatın bu özgürlüğü zedelemesini ya da zedeleyici biçimde uygulanmasını önlemeyi taahhüt ederler. Bu maddede öngörülen güvencelerin, güvenlik güçleri için hangi ölçüde uygulanacağı ulusal yasalarla ya da düzenlemelerle belirlenir. Bu güvencelerin silahlı kuvvetler mensuplarına uygulanmasına ilişkin ilke ile bu kesime hangi düzeyde uygulanacağı, yine ulusal yasalar ya da düzenlemelerle saptanır.

MADDE 6

Toplu Pazarlık Hakkı

Âkit Taraflar, toplu pazarlık hakkının etkin biçimde kullanılmasını sağlamak üzere :

1. Çalışanlar ve çalıştıranlar arasında ortak görüşmeleri geliştirmeyi;
  2. Gerekli ve uygun olduğu durumlarda, toplu sözleşme yoluyla iş koşullarının düzenlenmesi amacıyla çalıştıranların ya da çalıştıran örgütlerinin çalışanların örgütleriyle özgürce görüşmeleri yöntemini geliştirmeyi;
  3. İş uyuşmazlıklarının çözümü için uygun uzlaştırma ve isteğe bağlı hakem sisteminin kurulmasını ve işletilmesini geliştirmeyi;
- taahhüt ederler ve,
4. Menfaat uyuşmazlığı durumunda çalışanların ve çalıştıranların, bir önceki toplu sözleşmelerden doğabilecek yükümlülükler saklı kalmak üzere grev hakkı dahil, toplu eylem hakkını tanır.

MADDE 7

Çocukların ve Gençlerin Korunma Hakkı

Âkit Taraflar, çocukların ve gençlerin korunma hakkının etkin biçimde kullanılmasını sağlamak üzere;

1. Çocukların sağlık, ahlak ve eğitimleri için zararlı olmayacağı belirlenen hafif işlerde çalıştırılmaları durumu haricinde asgari çalışma yaşının en az 15 olmasını sağlamayı;
2. Tehlikeli ve sağlığa aykırı sayılan belirlenmiş işlerde asgari çalışma yaşını daha da yükseltmeyi;
3. Henüz zorunlu öğrenim çağında olanların, eğitimlerinden tam anlamıyla yararlanmalarını engelleyecek işlerde çalışmamalarını sağlamayı;
4. 16 yaşından küçüklerin çalışma sürelerinin, gelişmeleri ve öncelikle de mesleki eğitim gereksinimleri uyarınca sınırlandırılmasını sağlamayı;

5. Genç çalışanların ve çırakların adil bir ücret ve diğer uygun ödeneklerden yararlanma hakkını tanımayı;

6. Gençlerin, çalıştıranların izniyle normal çalışma saatlerinde mesleki eğitimde geçirdikleri sürenin, günlük çalışma süresinden sayılmasını sağlamayı;

7. 18 yaşın altındaki çalışan kişilere yılda en az üç haftalık ücretli izin hakkını tanımayı;

8. 18 yaşın altındaki kişilerin, ulusal yasalar ya da düzenlemelerle belirlenen işler dışında gece işinde çalıştırılmamasını sağlamayı;

9. Ulusal yasalar ya da düzenlemelerle belirlenen işlerde çalışan 18 yaşın altındaki kişilere düzenli sağlık kontrolünü sağlamayı;

10. Çocukların ve gençlerin özellikle doğrudan ya da dolaylı olarak işlerinden doğan tehlikeler başta olmak üzere, uğradıkları bedensel ve manevi tehlikelere karşı özel olarak korunmalarını sağlamayı;

taahhüt ederler.

MADDE 8

Çalışan Kadınların Korunma Hakkı

Âkit Taraflar, çalışan kadınların korunma hakkının etkin biçimde kullanılmasını sağlamak üzere;

1. Kadınlara doğumdan önce ve sonra, ücretli izin ya da yeterli sosyal güvenlik yardımı ya da kamu kaynaklarından yararlandırma yoluyla toplam en az 12 haftalık izin sağlamayı;

2. Çalıştırılan, bir kadına doğum izni sırasında işten çıkarma bildiriminde bulunmasını ya da doğum nedeniyle izinli olduğu sırada süresi sona erecek bir bildirimde bulunmasını yasa dışı saymayı;

3. Emzirme döneminde analara, bu amaçla yeterli bir süre işe ara verme hakkı sağlamayı;

4. a) Endüstride çalışan kadınların gece işlerinde çalışmalarını düzenlemeyi, ve

b) Çalışan kadınların yeraltı madenlerinde ve gereğinde tehlikeli, sağlığa aykırı ya da ağır niteliği nedeniyle uygun düşmeyen tüm öteki işlerde çalışmalarını yasaklamayı;

taahhüt ederler.

MADDE 9

Mesleğe Yönelme Hakkı

Âkit Taraflar mesleki eğitim hakkının etkin biçimde kullanılmasını sağlamak üzere, gerektiğinde özürsüzler dahil herkese niteliklerine ve bu niteliklerin iş bulma olanaklarıyla ilişkisine göre işini seçme ve mesleğini geliştirmesine ilişkin sorunlarını çözmek üzere yardımcı olacak bir hizmet vermeyi ya da geliştirmeyi ve bu yardımın okul çocukları dahil gençler ve yetişkinler için ücretsiz yapılmasını sağlamayı;

taahhüt ederler.

MADDE 10

Mesleki Eğitim Hakkı

Âkit Taraflar mesleki eğitim hakkının etkin biçimde kullanılmasını sağlamak üzere;

1. Gerektiğinde, özürliüler dahil herkese, çalıştıran ve çalışanların örgütlerine danışarak teknik ve mesleki eğitim olanağı sağlamayı ya da geliştirmeyi ve salt kişisel yeteneğe dayalı olmak üzere yüksek teknik eğitim ve üniversite öğrenimi görme kolaylıkları bahşetmeyi;

2. Kız ve erkek tüm gençlerin çeşitli işlerde çalışırken eğitilmeleri için bir çıraklık sistemiyle diğer sistemli düzenlemeleri sağlamayı ya da geliştirmeyi;

3. Gerektiğinde;

a) Çalışan yetişkinler için yeterli ve kolayca ulaşılabilir eğitim olanaklarıyla;

b) Teknolojik gelişmelerin ya da yeni çalıştırma eğilimlerinin sonucu olarak çalışan yetişkinlerin duyduğu yeniden eğitim gereksinmelerini karşılamak için özel kolaylıklar sağlamayı ya da geliştirmeyi;

4. a) Tüm harç ve masrafların azaltılması veya kaldırılması,

b) Uygun durumlarda mali yardım yapılması,

c) İşçinin, işi sırasında işverenin talebi üzerine gördüğü ek eğitimde harcanan zamanın normal çalışma süresinden sayılması,

d) Yeterli denetim yoluyla, işçi ve işveren kuruluşlarına danışarak, çıraklık ve gençlerin eğitimi ile yapılan diğer düzenlemelerin etkinliğini ve genel olarak genç işçilerin yeterli bir şekilde korunmalarının sağlanması gibi, uygun önlemlerle sağlanan imkânların tam kullanılmasını teşvik etmeyi;

taahhüt ederler.

MADDE 11

Sağlığın Korunması Hakkı

Âkit Taraflar, sağlığın korunması hakkının etkin biçimde kullanılmasını sağlamak üzere, ya doğrudan ya da kamusal ya da özel örgütlerle işbirliği içinde, diğer önlemlerin yanısıra,

1. Sağlığın bozulmasına yolaçan nedenleri olabildiğince ortadan kaldırmak;

2. Sağlığı geliştirmek ve sağlık konularında kişisel sorumluluğu artırmak üzere eğitim ve danışma kolaylıkları sağlamak;

3. Salgın hastalıklarla yerleşik mevzii ve başka hastalıkları olabildiğince önlemek;

üzere tasarlanmış uygun önlemler almayı taahhüt ederler.

MADDE 12

Sosyal Güvenlik Hakkı

Âkit Taraflar sosyal güvenlik hakkının etkin biçimde kullanılmasını sağlamak üzere;

1. Bir sosyal güvenlik sistemi kurmayı ya da korumayı;
2. Sosyal güvenlik sistemini «Enaz Sosyal Güvenlik Standartlarına ilişkin Uluslararası Çalışma Sözleşmesi» (No: 102)'nin onaylanması için gereken düzeyden daha düşük olmamak üzere yeterli bir düzeyde tutmayı;
3. Sosyal güvenlik sistemini giderek daha yüksek bir düzeye çıkarmaya çalışmayı;
4. Uygun ikili ve çok taraflı sözleşmeler yaparak veya başka yollarla bu sözleşmelerde yer alan koşullara bağlı olarak;
  - a) Korunan Kişilerin Âkit Ülkeler arasında ne suretle olursa olsun yer değiştirmeleri sırasında diğer Âkit Taraf vatandaşları ile sosyal güvenlik mevzuatından doğan yardımların muhafazası dahil sosyal güvenlik hakları itibarıyla kendi vatandaşları ile eşit muamele görmelerini;
  - b) Âkit Taraflardan herbirinin yasalarına göre tamamlanan sigorta ve çalışma sürelerinin birleştirilmesi yoluyla sosyal güvenlik haklarının verilmesi, korunması ve yeniden tanınmasını;sağlamak için girişimlerde bulunmayı taahhüt ederler.

MADDE 13

Sağlık ve Sosyal Yardım Hakkı

Âkit Taraflar, sağlık ve sosyal yardım hakkının etkin biçimde kullanılmasını sağlamak için;

1. Yeterli olanağı bulunmayan ve kendi çabasıyla ya da başka kaynaklardan, özellikle bir sosyal güvenlik sisteminden yararlanarak böyle bir olanak sağlayamayan herkese yeterli yardımı sağlamayı ve hastalık halinde bunun gerektirdiği bakımı sunmayı;
  2. Böyle bir yardım görenlerin, bu nedenle siyasal ve sosyal haklarının kısıtlanmasını önlemeyi;
  3. Herkesin, kişisel veya ailevi mahrumiyet halini önlemek, gidermek veya hafifletmek için gerekebilecek tavsiyelerle kişisel yardımları uygun kamusal veya özel hizmetler eliyle alabilmesini sağlamayı;
  4. Bu maddenin 1, 2 ve 3. fıkralarında değinilen hükümleri, ülkelerinde yasal olarak bulunan başka Âkit Tarafların uyruklarını kendi uyruklarıyla eşit tutarak 11 Aralık 1953'de Paris'te imzalanmış olan Sosyal ve Tıbbî Yardım Avrupa Sözleşmesiyle üstlendiği yükümlülükler uyarınca uygulamayı;
- taahhüt ederler.

MADDE 14

Sosyal Refah Hizmetlerinden Yararlanma Hakkı

Âkit Taraflar, sosyal refah hizmetlerinden yararlanma hakkının etkin biçimde kullanılması için;

1. Sosyal hizmet yöntemlerinden yararlanarak toplumda gerek bireylerin, gerek grupların refah ve gelişmelerine ve sosyal çevreye uymalarına katkıda bulunacak hizmetleri geliştirmeyi veya sağlamayı;

2. Bireylerin ve gönüllü ya da benzeri örgütlerin bu tür hizmetlerin kurulması ve sürdürülmesine katılmalarını özendirmeyi;
taahhüt ederler.

MADDE 15

Bedensel ya da Zihinsel Özürlülerin Mesleki Eğitimi, Mesleğe ve Topluma Yeniden İntibak Hakkı

Âkit Taraflar, bedensel ya da zihinsel bakımdan özürlü kimselerin mesleki eğitim, mesleğe ve topluma yeniden intibak hakkının etkin biçimde kullanılmasını sağlamak üzere;

1. Gereğinde kamusal veya özel uzmanlık kuruluşları dahil, eğitim imkânlarının sağlanması için yeterli önlemleri almayı;

2. Özürlüleri işe yerleştirmek için uzmanlaşmış iş bulma hizmetleri ve korunmalı çalışma olanakları gibi yeterli önlemleri ve çalışanların özürlüleri işe kabul etmelerini teşvik edici tedbirleri almayı;
taahhüt ederler.

MADDE 16

Ailenin Sosyal, Yasal ve Ekonomik Korunma Hakkı

Âkit Taraflar, toplumun temel birimi olan ailenin tam gelişmesi için gerekli koşulları sağlamak üzere; sosyal yardımlar ve aile yardımları, malî düzenlemeler, konut sağlama, yeni evlilere yardım ve diğer yöntemlerle aile yaşamının ekonomik, yasal ve sosyal bakımdan korunmasını geliştirmeyi;
taahhüt ederler.

MADDE 17

Anaların ve Çocukların Sosyal ve Ekonomik Korunma Hakkı

Âkit Taraflar, anaların ve çocukların sosyal ve ekonomik korunma hakkının etkin biçimde kullanılması için; uygun kuruluş veya hizmetlerin kurulması veya korunması dahil, bu amaca uygun ve gerekli tüm önlemleri alacaktır.

MADDE 18

Diğer Âkit Tarafların Ülkelerinde Gelir Getirici Bir İş Edinme Hakkı

Âkit Taraflar, öteki Âkit Taraflardan herhangi birinin ülkesinde gelir getirici bir iş edinme hakkının etkin biçimde kullanılmasını sağlamak üzere;

1. Mevcut düzenlemeleri serbestiyetçi bir anlayışla uygulamayı;

2. Yürürlükteki formaliteleri basitleştirmeyi ve çalışan yabancılar ya da onları çalıştıranlar tarafından ödenen resim ve diğer harçları azaltmayı veya kaldırmayı;

Çalışan yabancıların istihdamını düzenleyen mevzuata tek tek veya topluca esneklik getirmeyi

taahhüt ederler ve

4. Kendi uyruklarının diğer Âkit Tarafların ülkelerinde gelir getirici bir iş edinmek üzere ülkeden çıkış hakkını tanırlar.

MADDE 19

Çalışan Göçmenlerin ve Ailelerinin Korunma ve Yardım Hakkı

Âkit Taraflar çalışan göçmenlerin ve ailelerinin bir başka Âkit Tarafın ülkesindeki korunma ve yardım hakkının etkin biçimde kullanılmasını sağlamak üzere;

1. Bu tür çalışanlara yardımcı olacak, özellikle doğru bilgi almalarını sağlayacak yeterli ve ücretsiz hizmetleri vermeyi veya verilmesini sağlamayı ve ulusal yasalarının ve düzenlemelerinin olanak verdiği ölçüde ülkeden ve ülkeye göçe ilişkin yantılıcı propagandaya karşı tüm uygun önlemleri almayı;

2. Kendi yetki alanları içinde bu çalışanlar ile ailelerinin ülkeden çıkışlarını, yolculuklarını ve karşılanmalarını kolaylaştıracak uygun önlemler almayı ve yine kendi yetki alanları içinde yolculukları sırasında sağlık ve tıbbî bakım ve yeterli hijyen koşulları sunmak için uygun hizmetler sağlamayı;

3. Uygun olduğu ölçüde göçmen gönderen ve göçmen alan ülkelerdeki özel veya kamusal sosyal servisler arasındaki işbirliğini geliştirmeyi;

4. Kendi ülkesinde yasal olarak bulunan bu tür çalışanlar için, yasalar veya mevzuatla düzenlenmek veya idari makamların denetimine bağlı olmak üzere;

a) Ücret, diğer çalıştırma ve iş koşulları;

b) Sendika üyeliği ve toplu pazarlık yararlarından faydalanma,

c) Barınma;

konularında kendi uyruklarına olduğundan daha elverişsiz davranılmamasını sağlamayı;

5. Kendi ülkelerinde, yasal olarak bu tür çalışanlara akde bağlı olarak çalıştırılan kişiler ile ilgili olarak ödenmesi gereken istihdam vergileri, harç ve primler bakımından kendi vatandaşlarına tanınandan daha elverişsiz davranılmamasını sağlamayı,

6. Ülkede yerleşmesine izin verilmiş yabancı bir çalışanın ailesi ile yeniden birleşmesini, imkânlar ölçüsünde kolaylaştırmayı;

7. Kendi ülkelerinde yasal olarak bulunan bu tür çalışanlara bu maddede belirtilen konulara ilişkin yargısal işlemler bakımından kendi uyruklarına olduğundan daha elverişsiz davranılmamasını sağlamayı;

8. Kendi ülkelerinde yasal olarak ikamet eden bu tür çalışanların, ulusal güvenliği tehlikeye sokmadıkça, kamu menfaati veya genel ahlâka aykırı bir fiil de bulunmadıkça sınır dışı edilmemesini sağlamayı;

9. Bu tür çalışanların kazanç ya da tasarruflarının dilediği kadarını transfer etmelerine yasal sınırlar içinde izin vermeyi;

10. İşbu madde ile getirilen koruma ve yardımları, uygulanabilirliği ölçüsünde, bağımsız kendi nam ve hesabına çalışan göçmenlere de genişletmeyi;
taahhüt ederler.

BÖLÜM III

MADDE 20

Taahhütler

1. Âkit Taraflardan herbiri,

a) Bu Şart'ın, I. Bölümünü, söz konusu Bölümün giriş paragrafında beyan edildiği üzere, tüm uygun yollarla izleyeceği amaçların beyannamesi saymayı;

b) Bu Şart'ın, II. Bölümünün 1, 5, 6, 12, 13, 16 ve 19. maddelerinin en az beşiyle kendisini bağlı saymayı;

c) Bir önceki bend uyarınca seçtiği maddelere ek olarak, kendisini bağlı saydığı toplam madde sayısı 10'dan veya numaralanmış fıkra sayısı 45'den az olmamak koşuluyla, işbu Şart'ın II. Bölümünde yer alan maddelerden veya numaralanmış fıkralardan seçeceği kadarıyla kendisini bağlı saymayı;

taahhüt eder.

2. Bu maddenin 1. fıkrasının b ve c bentleri uyarınca seçilen madde veya fıkralar, ilgili Âkit Tarafca onay veya kabul belgesi tevdi edilirken Avrupa Konseyi Genel Sekreterine bildirilir.

3. Âkit Taraflardan herhangi biri, daha sonraki bir tarihte Genel Sekretere bildirimde bulunarak, bu Şart'ın, II. Bölümünde belirtilen ve bu maddenin 1. fıkrası hükümlerine göre daha önce kabul ettiklerinin dışında kalan maddeler veya numaralanmış fıkralarla kendisini bağlı saydığını bildirebilir. Daha sonraki bu tür taahhütler, onay ya da kabulün tamamlayıcı bir ögesi sayılır ve bildirim tarihinden itibaren otuzuncu günden başlayarak aynı hükmü kazanır.

4. Genel Sekreter, tüm imzacı Hükümetlere ve Uluslararası Çalışma Bürosunun Genel Direktörüne, bu Şart'ın bu Bölümü gereğince almış olduğu herhangi bir bildirimini duyurur.

5. Her Âkit Taraf, ulusal koşullara uygun bir teftiş sistemi geliştirir.

BÖLÜM IV

MADDE 21

Kabul Edilmiş Hükümlere İlişkin Raporlar

Âkit Taraflar, Avrupa Konseyi Genel Sekreterine iki yıllık aralıklarla Bakanlar Komitesince belirlenecek biçime göre bu Şart'ın II. Bölümünün kabul etmiş oldukları hükümlerinin uygulanmasına ilişkin bir rapor gönderir.

MADDE 22

Kabul Edilmemiş Hükümlere İlişkin Raporlar

Âkit Taraflar, Bakanlar Komitesince istenilen ve uygun aralıklarla Genel Sekretere, onaylamaları veya kabulleri sırasında veya sonraki bir bildirimde bu Şart'ın II. Bölümünün kabul etmemiş oldukları hükümlerine ilişkin raporlar gönderir. Bakanlar Komitesi, zaman zaman bu raporların hangi hükümler hakkında ve hangi biçimde ve-rileceğini belirler.

MADDE 23

Örneklerin Gönderilmesi

1. Âkit Taraflardan herbiri 21 ve 22. maddelerde atıfta bulunulan raporların örneklerini Hükümetler Sosyal Komitesinin Alt Komitesi toplantılarında temsil edilmek üzere 27. maddenin 2. fıkrasına göre davet edilecek uluslararası işveren örgütleri ve sendika örgütlerinin üyeleri olan kendi ulusal örgütlerine gönderir.

2. Âkit Taraflar, adı geçen raporlar üzerinde bu ulusal örgütlerden alınan görüşleri, bu örgütler tarafından istendiği takdirde, Genel Sekretere iletir.

MADDE 24

Raporların İncelenmesi

21 ve 22. maddeler uyarınca Genel Sekretere gönderilen raporlar, 23. maddenin 2. fıkrası uyarınca Genel Sekretere iletilen görüşlerin de iletilmiş olduğu bir Uzmanlar Komitesi tarafından incelenir.

MADDE 25

Uzmanlar Komitesi

1. Uzmanlar Komitesi, Âkit Taraflarca aday gösterilen ve üstün karakterli ve uluslararası sosyal sorunlardaki ehliyeti tanınmış bağımsız uzmanlardan oluşan bir listeden Bakanlar Komitesi tarafından atanan en çok yedi üyeden oluşur.

2. Komite üyeleri, altı yıllık bir süre için atanır. Yeniden atanmaları mümkündür. Bununla birlikte ilk atanmış üyelerden ikisinin görev süresi dört yılın bitiminde sona erer.

3. İlk dört yıllık sürenin bitiminde görevleri sona erecek olan üyeler, ilk atanma yapıldıktan hemen sonra Bakanlar Komitesi tarafından kura ile belirlenir.

4. Uzmanlar Komitesinin görev süresi sona ermemiş bir üyesinin yerini almak üzere atanmış bir üye kendisinden öncekinin süresini tamamlar.

MADDE 26

Uluslararası Çalışma Örgütünün Katılımı

Uluslararası Çalışma Örgütü, Uzmanlar Komitesinin çalışmalarına danışman sıfatıyla katılmak üzere bir temsilci göstermeye davet edilir.

MADDE 27

Hükümetler Sosyal Komitesinin Alt Komitesi

1. Âkit Tarafların raporları ve Uzmanlar Komitesinin vardığı sonuçlar, incelenmek üzere Avrupa Konseyi Hükümetler Sosyal Komitesinin Alt Komitesine sunulur.

2. Alt Komite, her Âkit Tarafın bir temsilcisinden oluşur. Toplantılarında danışman sıfatıyla gözlemci olarak temsil edilmek üzere saptayacağı en çok iki uluslararası işveren örgütüyle en çok iki uluslararası sendika örgütünü davet eder. Ayrıca sosyal refah ve ailenin ekonomik ve sosyal açıdan korunması gibi özellikle yetkili oldukları konular üzerinde Avrupa Konseyinin danışmanı statüsü taşıyan uluslararası Hükümetler dışı örgütlerin en çok iki temsilcisine danışabilir.

3. Alt Komite, Bakanlar Komitesine, vardığı sonuçları içeren bir rapor sunar ve bu rapora Uzmanlar Komitesinin raporunu da ekler.

MADDE 28

Danışma Meclisi

Avrupa Konseyi Genel Sekreteri, Uzmanlar Komitesinin vardığı sonuçları Danışma Meclisine iletir. Danışma Meclisi, bu sonuçlar üzerindeki görüşlerini Bakanlar Komitesine ulaştırır.

MADDE 29

Bakanlar Komitesi

Bakanlar Komitesi, alt komitenin raporunu temel alarak ve Danışma Meclisine danıştıktan sonra Komiteye katılmaya yetkili üyelerin üçte ikilik çoğunluğuyla her Âkit Tarafa gerekli tavsiyelerde bulunabilir.

BÖLÜM V

MADDE 30

Savaş ve Olağanüstü Durumlardaki Kaçınmalar

1. Ulusun yaşamını tehdit eden savaş veya diğer olağanüstü hallerde Âkit Taraflardan biri bu Şart'a göre üstlendiği yükümlülüklerinden kaçınan önlemleri uluslararası hukuka göre üstlendiği öteki yükümlülüklerine aykırı olmamak koşuluyla ve durumun kesinlikle gerektirdiği ölçüde alabilir.

2. Bu kaçınma hakkını kullanan bir Âkit Taraf, Avrupa Konseyi Genel Sekreterini makul bir süre içinde alınan önlemler ve gerekçeleri konusunda tam olarak haberdar eder. Aynı şekilde bu önlemler yürürlükten kalktığı anda ve kabul ettiği Şart hükümleri yeniden tam anlamıyla işlerlik kazandığında Genel Sekreteri haberdar eder.

3. Genel Sekreter buna karşılık bu maddenin 2. fıkrası uyarınca alınmış tüm muhaberatı diğer Âkit Taraflara ve Uluslararası Çalışma Bürosunun Genel Direktörüne bildirir.

MADDE 31

Kısıtlamalar

1. I. Bölümde konmuş olan hak ve ilkeler, etkin biçimde gerçekleştirildiğinde ve II. Bölümde öngörüldüğü gibi etkin uygulamaları sağlandığında, demokratik bir toplumda başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması veya kamu yararı, ulusal güvenlik, kamu sağlığı veya genel ahlâkın korunması için gerekli olan ve yasayla belirlenenler dışında, adı geçen bölümlerde belirtilmeyen bir kısıtlama ya da sınırlamaya tabi tutulamazlar.

2. Bu Şart'da izin verilen kısıtlamalar, tanınmış hak ve yükümlülüklerle belirlenmiş oldukları amaçlar dışında uygulanamaz.

MADDE 32

Şart ile İç Hukuk ve Uluslararası Anlaşmalar Arasındaki İlişkiler

Bu Şart'ın hükümleri, yürürlükte bulunan veya yürürlüğe konulabilecek olan ve korunan kişilere daha uygun koşullar sağlayan iç hukukun veya ikili veya çok taraflı antlaşma, sözleşme ve anlaşma hükümlerine hâlel getirmez.

MADDE 33

Toplu Sözleşmeler Yoluyla Uygulama

1. Bu Şart'ın, II. Bölümünün 2. maddesinin 1, 2, 3, 4 ve 5. fıkraları, 7. maddesinin 4, 6, 7. fıkralarıyla 10. maddesinin 1, 2, 3 ve 4. fıkraları hükümlerinin normal olarak çalıştıranlar veya çalıştıran örgütleriyle çalışanların örgütleri arasındaki sözleşmelere bırakılan konular olduğu veya normal olarak yasadan başka yollarla uygulandığı üye devletlerde şayet bu hükümler bu tür Sözleşmeler ve diğer yollar

ile ilgili çalışanların büyük çoğunluğuna uygulanmakta ise bu fıkraların yükümlülükleri taahhüt edilebilir ve bunlara uyum geçerli addedilir.

2. Bu hükümlerin normal olarak yasama konusu olduğu üye devletlerde şayet söz konusu hükümler ilgili çalışanların büyük çoğunluğuna kanunla uygulanmakta ise, söz konusu yükümlülükler taahhüt edilebilir ve bunlara uyum geçerli addedilir.

MADDE 34

Ülkelerde Uygulama

1. Bu Şart, her Âkit Tarafın ana ülkesinde uygulanır. Her imzacı hükümet, imza sırasında veya onay ya da kabul belgesini verirken, Avrupa Konseyi Genel Sekreterine yapacağı bir bildirimle, bu amaçla ana ülkesi sayılacak olan toprakları belirtir.

2. Herhangi bir Âkit Taraf, bu Şart'ı onaylaması veya kabulü sırasında veya daha sonra Avrupa Konseyi Genel Sekreterine yapacağı bir bildirimle, uluslararası ilişkilerinden sorumlu olduğu veya uluslararası sorumluluğunu üstlendiği ve adı geçen bildirimde belirtilen ana ülkesi dışındaki toprak veya topraklara bu Şart'ın tümüyle ya da bir bölümüyle uygulanacağını bildirebilir. Bu beyanda, bu Şart'ın II. Bölümünün madde ve fıkralarından adı geçen topraklar bakımından bağlayıcı saydıklarını belirtir.

3. Şart, yukarıda anılan beyanlarda belirtilen ülke ya da ülkelerde Genel Sekreterin bu beyan bildirimini aldığı tarihten sonraki otuzuncu günden başlayarak uygulanır.

4. Herhangi bir Âkit Taraf, daha sonraki bir tarihte Avrupa Konseyi Genel Sekreterine yapacağı bir bildirimle bu maddenin 2. fıkrası uyarınca Şart'ı uyguladığı bir ya da birden çok ülke bakımından, bu ülkeler için daha önce kabul etmemiş olduğu maddeler ya da numaralanmış fıkralarla kendisini bağlı saydığını beyan edebilir. Bu türlü sonraki taahhütler, ilgili ülke bakımından ilk bildirimden ayrılmaz parçası sayılır ve bildirim tarihinden sonraki otuzuncu gün aynı geçerliliği kazanır.

5. Genel Sekreter, öteki imzacı Hükümetlere ve Uluslararası Çalışma Bürosu Genel Direktörüne bu madde uyarınca kendisine verilen bildirimleri duyurur.

MADDE 35

İmzalama, Onaylama ve Yürürlüğe Girme

1. İşbu Şart Avrupa Konseyi Üyelerinin imzasına açıktır. Onaylanır veya kabul edilir. Onay veya Kabul belgeleri, Avrupa Konseyi Genel Sekreterine verilir.

2. Bu Şart, beşinci Onay veya Kabul belgesinin verilmiş tarihinden sonraki otuzuncu günden itibaren yürürlüğe girer.

3. Daha sonra onaylayan bir imzacı Hükümet bakımından işbu Şart, onay ya da kabul belgesinin verilmiş tarihinden sonraki otuzuncu günden itibaren yürürlüğe girer.

4. Genel Sekreter, Avrupa Konseyinin tüm üyelerine ve Uluslararası Çalışma Bürosunun Genel Direktörüne, bu Şart'ın yürürlüğe girişini, onaylayan veya kabul eden Âkit Tarafların adlarını ve daha sonraki onay veya kabul belgelerinin verilmesini bildirir.

MADDE 36

Tadiller

Avrupa Konseyinin herhangi bir üyesi, Avrupa Konseyi Genel Sekreterine yapacağı bir duyuruyla işbu Şart'da bir değişiklik önerebilir.

Genel Sekreter önerilen değişiklik tekliflerini diğer Avrupa Konseyi üyelerine bildirir ve bunlar daha sonra Bakanlar Komitesince incelenerek görüş bildirmesi için Danışma Meclisine sunulur. Bakanlar Komitesince onaylanan herhangi bir değişiklik, tüm Âkit Tarafların bu değişikliği kabul ettiklerini Genel Sekretere bildirmesinden sonraki otuzuncu gün yürürlüğe girer. Genel Sekreter Avrupa Konseyinin tüm üyelerine ve Uluslararası Çalışma Bürosunun Genel Direktörüne bu tür değişikliklerin yürürlüğe girişini bildirir.

MADDE 37

Fesih

1. Âkit Taraflardan herhangi biri, ancak, kendisi için yürürlüğe giriş tarihinden başlayarak beş yıllık bir sürenin sonunda veya onu izleyen iki yıllık dönemler sonunda ve her halükârda Avrupa Konseyi Genel Sekreterine altı ay önceden bildirmek koşuluyla bu Şart'ı fesh edebilir. Genel Sekreter durumu diğer Taraflara ve Uluslararası Çalışma Bürosunun Genel Direktörüne bildirir. Âkit Taraf sayısının beşten aşağı düşmemesi koşuluyla, bu tür fesihler Şart'ın diğer Âkit Taraflar bakımından geçerliğini etkilemez.

2. Âkit Taraflardan herhangi biri, önceki fıkranın hükümleri uyarınca Şart'ın II. Bölümünün kabul etmiş olduğu maddelerinden veya fıkralarından herhangi birini fesh edebilir. Ancak, bu Âkit Tarafın kendisini bağlı saydığı madde sayısı 10'dan, fıkra sayısıysa 45'den az olamaz ve bu madde ve fıkralar 20. maddenin 1. fıkrasının b bendinde özel olarak değinilenler arasından Âkit Tarafın seçtiği maddeleri kapsamaya devam edecektir.

3. Âkit Taraflardan herhangi biri, bu maddenin 1. fıkrasında belirlenen koşullar uyarınca işbu Şart'ı veya II. Bölümünün maddelerinden veya fıkralarından herhangi birini, 34. maddenin 2. fıkrası uyarınca yapılmış bir bildirimle Şart'ın uygulandığı herhangi bir ülke bakımından fesh edebilir.

MADDE 38

Bu Şart'ın eki, onun ayrılmaz bir parçasıdır.

Gereğince yetkili kılınmış olan aşağıdaki imzası bulunanlar yukarıdaki hükümleri kabul ederek bu Şart'ı imzalamıştır.

Bu Şart, her iki metin de eşit şekilde geçerli olmak ve tek kopya olarak Avrupa Konseyi arşivine konmak üzere Fransızca ve İngilizce dillerinde 1961 Ekiminin 18 inci günü Torino'da akdedilmiştir. Genel Sekreter, imzacıların her birine onaylı örnekleri gönderir.

Avusturya Cumhuriyeti Hükümeti
Adına

Kıbrıs Cumhuriyeti Hükümeti
Adına

Fransa Cumhuriyeti Hükümeti
Adına
Gaston Palewski

Yunanistan Krallığı Hükümeti
Adına
Michel Pasmazoglou

İrlanda Hükümeti
Adına
Thomas V. Commins

Lüksemburg Büyük Dükalığı Hükümeti
Adına
E. Colling

Norveç Krallığı Hükümeti
Adına
A. Kringlebotten

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti
Adına
Cahit Talas

Belçika Krallığı Hükümeti
Adına
L. Servais

Danimarka Krallığı Hükümeti
Adına

Erik Dreyer
Almanya Federal Cumhuriyeti Hükümeti
Adına
Dr. Claussen

İzlanda Cumhuriyeti Hükümeti
Adına

İtalya Cumhuriyeti Hükümeti
Adına
Fiorentino Sullo

Hollanda Krallığı Hükümeti
Adına
M. Z. N. Witteveen

İsveç Krallığı Hükümeti
Adına
K. G. Lagerfelt

Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda
Birleşik Krallığı Hükümeti
Adına
Ashley Clarke

SOSYAL ŞART'A EK

Sosyal Şart'ın Korunan Kimseler Bakımından Kapsamı

1. 12. maddenin 4. fıkrası ve 13. maddenin 4. fıkrası hükümleri saklı kalmak üzere 1 ilâ 17. maddelerin içerdiği kimseler; bu maddelerin 18 ve 19. maddelerin hükümleri ışığında yorumlanarak anlaşılması koşuluyla ancak bir Âkit Tarafın ülkesinde yasal olarak oturan ya da sürekli olarak çalışan öteki Âkit Tarafların uyrukları olmaları durumunda yabancıları da kapsar.

İşbu yorum, Âkit Taraflardan herhangi biri tarafından aynı kolaylıkların başka kimselere de uygulanmasını engellemez.

2. Her Âkit taraf, Mültecilerin Statüsüne dair 28 Temmuz 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesinde tanımlanan ve ülkesinde yasal olarak bulunan mültecilere, herhangi bir durumda en azından adı geçen Sözleşmeye ve bu kimselere uygulanan başka belgelere göre kabul ettiği yükümlülükler düzeyinde olmak üzere olabildiğince uygun davranmayı taahhüt eder.

BÖLÜM I

BÖLÜM II

Fıkra 18 ve

Madde 18, Fıkra 1

İşbu hükümler, Âkit Tarafların ülkelerine giriş konusuyla ilgili değildir ve 13 Aralık 1955 tarihinde Paris'de imzalanan Avrupa İskân Sözleşmesinin hükümlerine hâlel getirmez.

BÖLÜM II

Madde 1, Fıkra 2

İşbu hüküm, sendika güvenliği koşuluna veya uygulamasını yasakladığı veya izin verdiği biçimde yorumlanamaz.

Madde 4, Fıkra 4

İşbu hüküm, ağır bir suç işleme durumunda bir kimsenin işine hemen son verilmesini engellediği biçiminde anlaşılabilir.

Madde 4, Fıkra 5

Bir Âkit Tarafın bu fıkrada öngörülen yükümlülüğü, kapsam dışı kalan kimseler hariç olmak üzere, yasayla ya da toplu sözleşme veya hakem kararı yoluyla çalışanların büyük çoğunluğunun ücretlerinden kesinti yolu ile mağdur edilmelerine izin verilmediğinde, taahhütte bulunabileceği biçiminde anlaşılabilir.

Madde 6, Fıkra 4

Her Âkit Tarafın, grev hakkına uygulayacağı başka bir kısıtlamanın ancak 31. madde hükümlerine göre haklı gerekçelere dayanması koşuluyla, kendisi bakımından grev hakkının kullanılmasını yasayla düzenleyebileceği biçiminde anlaşılabilir.

Madde 7, Fıkra 8

Bir Ākit Tarafın bu fıkrada öngörülen yükümlülüğü, 18 yaşından küçüklerin büyük çoğunluğunun gece işinde çalıştırılmayacağını yasayla öngörerek bu yükümlülüğün anlamına uygun davrandığında yerine getirmiş olacağı biçimde anlaşılmıştır.

Madde 12, Fıkra 4

Bu fıkranın girişindeki «ve bu tür Sözleşmelerde konulan koşullara bağlı olarak» ibaresi, bir Ākit Tarafın, öteki Ākit Tarafların uyruklarına başka yardımların yanı sıra, herhangi bir sigorta katkısından bağımsız olarak yapılan yardımları sağlamadan önce, belli bir ikamet süresinin tamamlanmasını isteyebilmesini içerdiği biçimde anlaşılmıştır.

Madde 13, Fıkra 4

Sosyal ve Tıbbi Yardıma Avrupa Sözleşmesine taraf olmayan Hükümetler, diğer Ākit Tarafların uyruklarına adı geçen Sözleşmenin hükümlerine uygun olan bir davranış sağlamaları koşuluyla Sosyal Şart'ı bu fıkra bakımından onaylayabilir.

Madde 19, Fıkra 6

Bu hükmün amacı bakımından, «bir çalışan yabancı ailesi» teriminin en azından karısıyla bakmakla yükümlü olduğu 21 yaşının altındaki çocuklarını kapsadığı biçimde anlaşılmıştır.

BÖLÜM III

İşbu Şart, uluslararası nitelikte hukuksal yükümlülükleri içerir ve uygulanması ancak IV. Bölümde öngörülen gözetime bağlıdır.

Madde 20, Fıkra 1

«Numaralanmış fıkralar» salt bir fıkradan oluşan maddeleri de kapsayabilir.

BÖLÜM V

Madde 30

«Savaş ya da öteki olağanüstü durumlarda» deyimini, savaş tehdidini de kapsayacak biçimde anlaşılmıştır.